

B. Blanchard – Arta tăcerii

Un vechi zeu

Tăcerea a fost privită întotdeauna ca o putere.

Din cele mai îndepărtate timpuri stăpânirea de sine a fost privită ca o virtute. Există însă puține împrejurări în care această virtute se manifestă mai bine decât în tăcere.

Să taci, când gândurile, învâlmășindu-se în minte, cer să fie exprimate în cuvinte!

Să taci, când ai dori, printr-o replică usturătoare, să răzbuni o jignire ce-o simți adânc!

Să taci, când ai putea cu un singur cuvânt să întorci împotriva argumentele unui dobitoc!

Să taci, când ai putea să strălucești și să-i atragi asupra ta atenția asistenței!

Pentru a evita să-ți dai gândurile pe față, când această exteriorizare ți se pare nepotrivită, trebuie într-adevăr să dai dovadă de o tărie de caracter pe care puțini o au. Tocmai această caracteristică a fost aceea care a făcut ca tăcerea să fie prețuită dintotdeauna de gânditori.

Din timpurile cele mai vechi găsim semne vădite de adorare aduse tăcerii. Multe din aceste semne au ajuns până la noi sub forma unor reprezentări mai mult sau mai puțin grosolane, care, cu toate, evocă gestul care consacră un mutism voluntar. Popoarele mai puțin civilizate păstrează chiar și astăzi asemenea imagini, care, evocând zeii familiari, îmbracă forma religioasă primitivă a fetișismului. Găsim astfel unele al căror atribut este fie al unor amulete, fie ale unor fetiși. Invariabil, asemenea imagini înfățișează o femeie cioplită rudimentar dintr-o bucată de lemn: stă dreaptă, cu un deget la buze.

La vechii Greci era celebrat Harpocrate, tânăr efeb, de asemenea cu degetul pus pe buzele strânse. Divinitatea greacă, de origine egipteană,

adoptată târziu, a fost apoi preluată și de Romani, spre a fi adorată ca zeiță a liniștii, numită Tacita. La Antici existau mituri care consacrau cultul tăcerii. O credință foarte răspândită cerea ca într-o anumită zi Cupidon să dăruiască un trandafir lui Harpocrate, drept răsplată că păstrase tăcerea asupra faptelor și purtării mamei sale, Venus, și pentru a-l stimula să tacă mai departe... Pe vremea aceea simbolul discreției era trandafirul. De aceea, la ospete, exista obiceiul să se așeze pe masă un vas cu trandafiri, fiind o invitație pentru oaspeți să nu lase să le scape cumva vreo taină sub înrâurirea libațiilor. Obiceiul a dispărut, amintirea lui a rămas însă sintetizată într-un proverb: „Să dezvălui vasul cu roze” a ajuns la unele popoare o expresie care arată, în urma unei curiozități indiscrete, destăinuirea unor lucruri care ar fi trebuit să rămână pururi ascunse.

Valoarea tăcerii a fost întotdeauna atât de prețuită încât chiar istoria mai apropiată de noi relatează expresii care arată un rest de idolatrie față de această virtute atât de rară și atât de puțin accesibilă tuturor.

Părinții noștri ziceau adesea că le place să se întâlnească „sub roză”, atunci când doreau să discute lucruri care nu trebuiau să înfrunte riscul de a fi aflate de alții. A fi „sub roză” mai însemna să se găsească într-un loc ferit de orice curiozitate întâmplătoare. Și, se știe, curiozitatea înseamnă și flecăreală, și indiscreție.

A ști să taci este un dar care a fost deci din toate timpurile prețuit. Mulți îi dau un nume și mai expresiv, mai măgulitor, îi zic calitate. Alții însă nu stau în cumpănă să-i dea un titlu și mai mare acestui dar: îi zic virtute. Aceștia din urmă pot să aibă fără îndoială dreptate, pentru că sunt împrejurări când tăcerea implică o putere sufletească atât de mare încât poate fi privită ca fiind o virtute.

Arta mutismului voluntar va fi analizată din alt punct de vedere aici. Vom discuta despre acele împrejurări când mai cu seamă nu se cuvine să vorbești. Împrejurările acestea sunt mai multe decât ne-am putea închipui. Și dacă vom sta să ne gândim bine, vom rămâne uimiți de foloasele ce le putem avea cu condiția de a păstra tăcerea la momentul potrivit.

A fost odată un om, spune o poveste japoneză, un om care avea o pasăre rară. O avea închisă într-o colivie și-o îngrijea atât de bine încât zilnic pasărea se făcea mai frumoasă și penele ei deveneau mai strălucitoare. Din nebăgare de seamă, într-o dimineață, omul uită să închidă portița micuței închisori. Și pasărea zbură. Zbură atât de departe și întâmpină atâtea necazuri, încât se întoarce într-o stare jalnică la vechiu-i stăpân. Trebuie să spunem că, în nechibzuirea ei aventură, pasărea aceasta tulburase o mulțime de oameni care prinseră a-l dușmăni pe stăpânul ei. Astfel, chiar dacă stăpânul a putut să închidă în sfârșit pasărea hoinară în colivie, n-a putut însă să repare și stricăciunile făcute de ea în călătoria ei... La fel se întâmplă cu cei care lasă, necugetați fiind, să le scape gândurile din colivia minții lor. adaugă comentatorul acestei fabule. Și mai spune: „Câtă vreme ții gândurile întemnițate ele îți aparțin. De îndată ce le lași să-și ia zborul sub formă de cuvinte, ele scapă și pot să-ți pricinuiască mari neajunsuri. Să fii fericit! dacă nu se întorc deformat, ciuntite și pline de amenințări pentru seninătatea celui nebăgător de seamă...”

Omul care știe să tacă este acela care este suficient de stăpân pe sine încât să vorbească numai atunci când se cuvine.

Nu trebuie rău înțeles titlul acestei lucrări, presupunându-se că îndemnul la tăcere ar fi un îndemn la mutism. Între a tăcea și ști să taci este o deosebire al cărei obiect face teza celor ce vrem să expunem.

Există oameni care tac fără niciun motiv. Său. mai curând, au un motiv pe care nu îndrăznesc să-l mărturisească: n-au ce spune.

Alții tac din lene. Gândul că ideea lor ar da naștere unor controverse îi împiedică s-o enunțe. Le e teamă de ivirea unor dezbateri pe care ar fi nevoiți să le înfrunte. Se înspăimântă gândindu-se la efortul intelectual care ar trebui făcut ca să răspundă unor argumente, să le respingă sau să dezvolte altele noi. Tăcând, oamenii aceștia se feresc de orice bătaie de cap și se complac în indolența lor obișnuită. Fără îndoială, ei nu sunt un exemplu. Iar dacă s-ar lăsa împinși de dorința de a vorbi fără a spune ceva, ar fi de condamnat. Așa cum fac de altfel mulți leneși, care aruncă cu nonșalanță o frază, ca după aceea să nu mai știe cum să se descurce. Este drept că, dacă din întâmplare această frază nu e goală de înțeles și dă naștere unei argumentări contradictorii, leneșul se retrage. În loc să urmărească pe interlocutor pe calea pe care acesta ar voi să-l atragă, el îl părăsește la cei dintâi pași și-l lasă să se angajeze singur într-o discuție care se preface degrabă în monolog. Există și oameni care tac din sfială. Gândindu-se să-și formuleze ideile, o stinghereală din cale-afară de puternică îi doboară. Le e frică să nu se zăpăcească. Se tem de ridicol. Și se întreabă cu neliniște mare dacă vorbirea lor va reproduce gândul până la capăt. Iar îngrijorarea le crește dacă se gândesc că poate ideea lor nu se încadrează în discuția colectivă. Mai departe, conversația poate să devieze de la subiectul care preocupă mintea celui sfios. Dându-și seama de această deviere, el are o clipă de ușurare, simțindu-se oarecum eliberat. Nu trece mult însă și-l cuprinde iar teama. Simte că ar trebui din nou să spună și el ceva și aceleași temeri îl cuprind, până când nu mai are de ce. Sfiosul rămâne sfios.

Pe lângă acești muți puțini interesați, mai există o varietate destul de comună: aceea a

îngâmfatului. Îngâmfatul își închipuie bucuros că interlocutorii săi nu-s demni să-l asculte și se închide într-un mutism disprețuitor, a cărui accentuare în timpul conversației i se pare că stabilește o linie de demarcație între el și cei care puteau da replica.

Unii oameni mai păstrează tăcerea pentru că temperamentul lor distrat nu le îngăduie să urmărească o convorbire. Aceștia se adâncesc în cugetările lor, uitând că cea mai elementară normă de politețe cere să fie amabil și să pară că se interesează de ceea ce se petrece în societatea în care se află.

Niciunul din personajele analizate nu par că s-ar închina zeului tăcerii. Niciunul nu poate socoti că ar merita laude. Pentru că, după cum am arătat, mutismul lor nu e datorat decât unor considerații meschine și puțin recomandabile. Ei, ce e drept, tac. Dar fără să știe să tacă. Adică fără s-o facă anume, cu bună știință. Tăcerea lor e un fel de impulsivitate, nu abținere chibzuită, voită, bazată pe motive temeinice și demne de luat în considerare.

Cei care tac din lene intră în categoria celor lipsiți de voință, a căror soartă e supusă capriciilor întâmplării. Sfioșii sunt meniți să îndure tiraniile, umilirile și disprețul. Se vor tortura ei înșiși, pentru că teama, scrupulele exagerate și neliniștea nemăsurată îi va stăpâni întotdeauna. Tăcerea la care se condamnă ei le va fi un supliciu cu mult mai mare decât vorbirea. Pentru că nu însoțesc această tăcere cu niciun gând care să nu fie meschin și laș. Cât despre îngâmfați, aceștia sunt cu atât mai puțin demni să ajungă preoții tăcerii, cu cât mutismul lor este intenționat numai în anumite circumstanțe. De îndată ce cred că se află în fața unor egali, dimpotrivă, dau dovadă de o limbuție nemaipomenită. În timpul discuției prolixitatea lor bombastică nu cunoaște margini. Pentru cei distrați, atunci când evaziunea sau distanțarea lor e

datorată unor frumoase și nobile preocupări, nu putem avea decât îngăduință. Putem să-i iertăm, fără a-i lăuda însă. Ei nu fac parte din categoria celor care știu să tacă.

A ști să taci nu înseamnă că nu ai nimic de spus. Nici că nu ai avea curajul de a vorbi. Nu înseamnă că ai fi îngâmfat și că n-ai vrea să vorbești. Cu atât mai puțin că te-ai crede neputincios să oprești insinuarea de idei străine subiectului discuției și de aceea te-ai închide în tăcere.

A ști să taci înseamnă a nu rosti cuvintele ce-ți vin pe limbă pentru că socotești că nu e momentul potrivit. Uneori înseamnă numai o amânare până când vei studia mai bine problema, vei putea s-o tălmăcești într-o formă potrivită pe care nu o poți închea în momentul respectiv. Înseamnă și a stăvili avalanșa nocivă a unor cugetări mediocre. Sau poate a amâna momentul exprimării, ca să-ți poți fixa ideea într-o formulă care dorești să fie definitivă. Cel mai adesea înseamnă a nu cădea pradă impulsivității.

A ști să taci, într-un cuvânt, înseamnă a te deprinde, printr-o stăpânire rațională și metodică a puterilor pe care le simți vibrând în tine, să te faci, voluntar, adoratorul unui zeu înaintea căruia nu ți-ai îngăduit să aduci o ofrandă de calitate inferioară.

Despre diferite feluri de tăcere

Cu toate că ar putea părea un paradox, putem spune că tăcerea are o elocvență foarte diferită. Un poet a scris:

„Tăcerea este spiritul proștilor
Și una din virtuțile celui înțelept”.

Cu toată exprimarea lor paradoxală, aceste două versuri reliefează minunat diferitele aspecte ale acestei arte care pare atât de ușoară, dar în realitate este atât de dificilă.

Spunând că tăcerea este spiritul proștilor, poetul a vrut să înțeleagă că cel care nu vorbește evită în acest fel să zică prostii. Iar proștii, fiind mai înclinați decât alții la asta, dau astfel dovadă de spirit, tăcând. Mai mult decât atât, ei lasă astfel și poarta deschisă iluziei. Nu se expun la critici și nu obosesc pe cei în mijlocul cărora se află, printr-o vorbărie fără rost. Ar trebui așadar să fim recunoscători celor proști pentru mușenia lor. Față de această apreciere am avea o rezervă. Prostul care tace din pricină că este conștient de prostia lui nu-i nici atât de prost cât se crede, pentru că recunoașterea propriei inferiorități este mai curând o dovadă de bun simț. Cel care păstrează tăcerea din cauză că-și cunoaște lipsa de erudiție sau incompetența în problema care se dezbate în fața lui, face prin asta un pas spre dobândirea științei care constă în a ști să taci.

Cât despre al doilea vers, care elogiază înțelepciunea tăcerii, în cursul lucrării de față vom avea prilejul de a-i dovedi adevărul.

Da, tăcerea este o virtute. Dacă nu ne-am teme că vom fi acuzați de exagerare, am zice că tăcerea e chiar mai mult decât o virtute: e o putere. Această putere se manifestă în multe și diferite feluri și exprimă o mulțime de sentimente, foarte diferite.

Uneori tăcerea este dezaprobatore. Și adesea aprobatoare. Izvorăște din circumspecție. E o dovadă de respect. Mai este și mărturia unei admirații atât de adânci încât aceasta se teme să nu se micșoreze rostindu-se.

Tăcerea dezaprobatore poate să îmbrace mai multe forme: forma indulgenței; forma severității; forma ostilității.

Există prilejuri de a-ți da o părere asupra operei sau faptelor cuiva. Un sentiment prea nobil nu te lasă să vorbești. Acest sentiment izvorăște uneori din teama de a nu răni sau jigni. Sau nu dorim să vorbim împotriva convingerilor noastre

aducând niște laude poate nemeritate. Contrazicând pe detractori ne mai temem să nu dăm naștere unei declarații formale, al cărei efect n-ar putea fi decât dăunător celui pe care am dori să-l ocrotim. Acest efect se produce adesea în caz de polemică. Și este cu mult mai înțelept să pui capăt unor reflecții care ar amenința să devină supărătoare și care ar fi dificil de combătut, fără să-ți pui sinceritatea în joc, adică fără să-și trădezi convingerile.

Adevărata indulgență constă mai mult în tăcere decât într-o apărare stângace, al cărei rezultat de cele mai multe ori este acela de a face să declanșeze atacuri mult mai numeroase și mai dure.

Tăcerea mai este dictată adesea și de-o rațiune care nu e cu totul lipsită de egoism. Teama de a nu-și face dușmani îi face să tacă pe mulți oameni, deși aceștia nu duc lipsă de subiecte de discuție. Trebuie să blamăm, oare, întotdeauna o asemenea atitudine și să facem o imputare celor care o adoptă? Nu credem. Pentru că tăcerea, dacă nu e întotdeauna generoasă, numai rar poate aduce vreun neajuns celui pus în discuție. În schimb, este adesea foarte nepotrivit să-ți arăți, când nu trebuie, felul de a vedea și gândi. Sunt păreri care, expuse în anumite medii și în fața unor anumiți oameni, pot dăuna mult celui care nu știe să le păstreze în sine, închizându-se într-o muțenie prudentă.

A ști să taci, de multe ori înseamnă a te scuti de dizgrația unui personaj a cărui influență este mare. Sau a-ți pune conștiința la adăpost, ferindu-te de laude mincinoase. A-ți păstra demnitatea, precum și posibilitatea de a te clarifica în problema abordată, nefăcând însă compromisuri.

Am arătat că tăcerea dezaprobatore este uneori o dovadă de severitate sau de asprime. În asemenea cazuri, severitatea se îmbină totdeauna cu un sentiment de bunătate care ne îndeamnă să

nu dăm la iveală niște observații puțin măgulitoare pe care le avem în minte. Cu toate acestea, faptul de a nu aproba pe față implică unele rezerve, pe care spiritele delicate desigur nu întârzie să le observe. Spiritele delicate vor păstra deci recunoștința celui care știe să tacă pentru a nu le aduce vreo jignire.

Tăcerea dezaprobatore poate indica și ostilitate. În acest caz ea este limita care desparte contrazicerea de critică. Cei care se tem să-și angajeze răspunderea dar care, cu toate astea, fiindu-le frică să nu-și creeze dușmăanii, au recurs adesea la sprijinul acestei tăceri. Nu poți imputa cuiva că tace în cursul unei discuții în care sunt implicate interese opuse. Se poate întâmpla ca cineva să nu considere potrivit să-și ciocnească părerile cu ale altora. Și să i se pară a fi un compromis a vorbi împotriva convingerilor sale și de a aproba niște idei cu care demnitatea sau simțul său practic nu sunt de acord. Și atunci tace. Își dă însă prea bine seama că atitudinea sa va fi apreciată cum se cuvine. Fiecare va vedea aici o reticență și o dorință de a nu se amesteca în dispută.

Tăcerea este câteodată aprobatoare. În multe cazuri ea arată o certitudine care scutește de dovezi mai evidente. Altă dată demonstrează dorința de a fi agreabil, fără să mai ai nevoie de cuvinte pentru a-ți arăta simpatia. Ceea ce este și o dovadă de circumspecție.

Există fapte asupra cărora e mai nimerit să lăsăm să cadă tăcerea. Bineînțeles nu ne referim la fapte pe care am dori să le ascundem fiindcă ar fi inavuabile sau blamabile. Ne gândim numai la slăbiciuni care nu lezează cu nimic reputația sau cinstea cuiva, dar care, totuși, nu sunt de natură să măgulească pe cei care le-au săvârșit.

Mai exista mici jigniri în amorul propriu a căror amintire este cu totul chinuitoare. Cei care știu să tacă se feresc să vorbească despre asemenea

lucruri. Trecându-le sub tăcere ei pot face să se creadă că ignoră respectivele; întâmplări jignitoare, iar, dacă s-ar bănuir că de fapt ei sunt preveniți, cei lezați în amorul propriu le-ar fi cu atât mai recunoscători.

În arta de a tăcea circumspecția joacă un rol foarte important. Circumspecția creează în jurul celui ce o cultivă o atmosferă de bunăvoință care, mai devreme sau mai târziu, le va fi de folos.

Tăcerea mai e și o dovadă de respect.

A ști să taci nu înseamnă numai să te ferești să vorbești. Mai înseamnă și să știi să ascuți. Cei tineri trebuie îndemnați să învețe arta de a asculta. Prea puțini o cunosc și, și mai puțini au tăria s-o pună în practică, adică să se slujească de o asemenea artă. Câți oameni nu și-au făcut dușmani pentru că n-au știut să-și înfrâneze o observație, a cărei urmare a stricat tot efectul unui discurs pregătit și i-a întrerupt dezvoltarea!

Pentru ascultători sunt mai multe chipuri de a tăcea. Unul constă în păstrarea unei tăceri totale. Acest mod de a tăcea place cu siguranță cel mai mult vorbitorului, care nu întârzie să-și arate simpatia față de cei care știu să-i asculte spusele cu luare aminte. Vorbitorul prețuiește foarte mult pe cei care se feresc să-i întrerupă cursivitatea discursului și să facă să-i devieze o perorare pe care se biziua. Vorbitorului îi plac mult ascultătorii muți, ale căror observații n-ar putea fi pe măsura celor cu care își pigmentează expunerea.

Se găsește totuși un soi de ascultători pe care vorbitorul e și mai încântat să-i aibă parteneri. Cei care, știind să-i tacă, nu stau cu toate acestea muți. Ne gândim la acei spirituali sau poznași care, cu un cuvânt, cu o exclamație, chiar cu un gest știu să sporească valoarea unui discurs, în modul acesta dau celui care vorbește iluzia unei convorbiri, în fața celor cu totul muți, vorbitorul se teme că discursul lui ar putea să aibă aerul unei conferințe. Pe când cu ceilalți are impresia unei convorbiri în

care, firește, el este acela care strălucește. Cele câteva interjecții, exprimate cu abilitate, fac ca frazele amenințate să-i cam pălească, să i se însuflețească din nou. Interesul se trezește cu o exclamație, se înviorază cu o întrebare pusă cu îndemânare și se complică prin semne de atenție, dovedite printr-un cuvânt aparent scăpat fără voie. De aceea, cei care știu să tacă în felul acesta sunt siguri de favoarea pe care o vor obține prin respectuoasa lor semităcere.

Cu toată contrazicerea care ar părea că se naște din fraza din urmă, noi vom stărui totuși să numim la fel acest mod de a tăcea. Cei pe care îi arătăm ca știind să tacă și care vorbesc precum am arătat, merită cu adevărat asemenea denumire. Este mai greu să taci după ce ai rostit un cuvânt sau două pline de profunzime decât să păstrezi o tăcere totală. Să nu vorbești decât atât cât vrei și, când consideri necesar, să te oprești, aceasta este adevărata știință a tăcerii, care trebuie observată și cultivată.

A întreține o conversație cu minimum de cuvinte, menite numai a face să strălucească oratorul căruia dorești să-i arăți respect și simpatie, aceasta este opera unor oameni abili, principali, al căror spirit consimte să se instruiască cu plăcere.

Destul de apropiată de tăcerea respectuoasă, dar despărțită de o linie de demarcație, se află tăcerea care izvorăște din admirație.

Un poet francez spunea:

„Numai tăcerea e mare, întreg restul e o minciună...”

Cine n-a suferit de acea sâcâială specială de care dau dovadă cei proști atunci când, în fața unor lucruri importante, se cred datori să le comenteze cu banalități? Cine n-a condamnat pe inoportunul care, în fața unei priveliști grandioase, își arată admirația prin cuvinte sărăcăcioase? Este adevărat că unii dobitoci se amestecă, tot așa, să

rostească, în cazuri asemănătoare, fraze umflate, a căror sterilitate este o jignire adusă frumuseții ce ni se dezvăluie. Admirația adevărată este mută. A ști să admiri aproape întotdeauna înseamnă să taci.

Pentru a nu diminua prin cuvinte intensitatea emoției pe care niște lucruri frumoase ne-au făcut s-o simțim, nu e altă modalitate decât să știi să taci în acel moment. Trecând momentul, când emoția simțită va aparține deja trecutului, vom avea tot timpul s-o reînviem, căutând s-o fixăm prin cuvinte care să-i reprezinte imaginea. Trebuie să remarcăm de altminteri că cei mai buni traducători ai unor emoții puternice sunt cei care în fața primelor manifestări au rămas fără grai.

Impresiile păstrate în sine rămân nealterate de orice deformare.

Când știi să taci, știi mult mai bine, când vine vremea, să reînviî orice aducere aminte prin plasticitatea unor cuvinte.

Un defect față de care suntem prea îngăduitori

În mod obișnuit, înclinarea cuiva spre flecăreală se reproșează cu un zâmbet. Plictiseala pe care o împrăștie uneori flecarii o constăți cu o mină nepăsătoare. Iar divagările acestora le întâmpini ridicând din umeri. Numai puțini tratează pe flecari cu toată cuvenita asprime.

Flecarii, pe lângă plictiseala pe care o aduc, mai sunt de temut și din alte motive. Chiar cel mai slab dintre toate nu-i, totuși, un motiv lipsit de valoare. Iar celelalte, mai semnificative, au o importanță covârșitoare.

Ceea ce se poate întâmpla mai puțin serios, în societatea flecarilor, este că, ascultând o vorbărie deșartă, care nu îngăduie convorbirea, adică un schimb rațional de idei, te pomenești distras de la preocupări mai interesante. Unui flecar îi place să-și înșire atât de mult ideile, încât este foarte obositor să-l urmărești în toate

digresiunile sale, pe care le desfășoară de prisos, fără să asculte replicile celui cu care vorbește. Nu folosește la nimic să dovedești unui flecar că s-a depărtat de subiect. El nu va asculta niciunul din avertismentele referitoare la zădărnicia spuselor sale. Va urma să dezvolte mai departe niște argumente, a căror inutilitate degeaba ar căuta cineva să o arate flecarului. Este drept că oricine, căutând să-i facă pe plac flecarului, ar voi să urmărească cuvintele sale, l-ar vedea numaidecât bătând câmpii, pentru că el nu este capabil să urmărească îndelung o idee.

Sunt mai multe feluri de flecari. Printre cei pe care îi privim cu prea mare îngăduință se numără: limbutul; difuzul; flecarul care se admiră: pomposul, cel care are o părere extraordinară despre sine.

Noi nu ne vom referi aici decât la așa-ziii flecari inofensivi. De ceilalți ne vom ocupa mai târziu.

Limbutul este cel despre care putem spune odată cu filosoful: „Limbut este cel care vorbește mai mult decât cugetă”. Într-adevăr, cea mai mare parte din timp este imposibil să descoperi ceva interesant în conversația unui limbut. Cel mai mic, insignifiant fapt, limbutul îl diluează, îl lungește atât de mult încât, în mijlocul unui potop de cuvinte de prisos sau de divagații care n-au aproape nimic de-a face cu subiectul, ți-e foarte greu să găsești ceva de înțeles. Rar se poate rezuma discursul unui limbut. Pentru că de-abia începând să dezvolte o idee, o părăsește apoi pentru a se ocupa de alta care, ca și cea dintâi, va fi înecată într-un șuvoi de observații complet străine.

Limbutul este întotdeauna plin de anecdote, de snoave pe care le presară la întâmplare în conversație. Cea mai mică amintire, cea mai mică analogie sau aluzie sunt un prilej minunat pentru limbut. Chiar dacă nu l-ar avea, limbutul tot își va „plasa” istorisirea. Limbutului nu-i pasă dacă este

legătură întru ce spune el și subiectul discuției. El crede că evocând întâmplarea ce-o are în minte, se va crea un liant. Va zice: „A, à-propos...”. Și va începe o povestire care este de fapt o divagație de la problema abordată la începutul dialogului. Limbutului îi place labirintul parantezelor, în care neapărat; se pierde și în care îl târăște și pe cel cu care vorbește.

Caracteristica limbutului este aceea de a începe în același timp mai multe povestiri, care se combină, se încălesc, se completează și sunt părăsite pe neașteptate pentru a fi înlocuite cu altele, a căror soartă va fi aceeași, să rămână neterminate... Bineînțeles, în această năvală de cuvinte se strecoară adesea bârfe, indiscreții, al căror rezultat este întotdeauna supărător chiar și pentru limbut, în ceea ce îl privește pe interlocutorul limbutului, el termină conversația cu o indispoziție specială, având sentimentul că a pierdut zadarnic un timp pe care l-ar fi putut întrebuința mai bine.

Cel difuz procedează aproape ca și limbutul, fără să fie însă atât de superficial. De urmărit este tot atât de greu. Morala unei fabule l-ar asemena cu un munte care ar naște un șoarece.

Din toată vorbăria difuzului cu greu poți trage o concluzie. Adesea e foarte dificil să prinzi ideea din valul de considerații în care cel difuz o îneacă. Difuzul se numără printre persoanele pe care trebuie să le ocolești. În legătură cu cea mai neînsemnată întâmplare, el începe să înșire cuvinte în lungi perioade în care rațiunea se rătăcește.

Difuzul nu sare ca limbutul de la o idee la alta. Dimpotrivă, el ține la o singură idee, dar o tratează cu aceeași lipsă de concentrare, oricare ar fi ea. Defectul cel mai de seamă al difuzului este acela că vede toate problemele cu o lipsă de claritate care nu-i îngăduie să-și contureze cugetările.

Difuzul caută să deslușească un lucru pe care nu-l înțelege. Și cum clarificările sale nu-l mulțumesc nici pe el însuși, el le dezvoltă și le dezvoltă mereu, crezând că în mijlocul ceții în care înaintează se va deschide raza de lumină care îl va face să întrevadă ceea ce caută. Ca și limbutul, nu e dorit. Cei care au fost prinși o dată în capcana difuzului se vor feri cât vor putea să mai îndure o plictiseală de care n-au putut să scape o dată. De aceea difuzii, ca și limbuții, sunt spaima celor cărora le vine greu să piardă clipele zilei, totdeauna prea scurte, niciodată suficient de lungi pentru îndeletniciri importante. Difuzul, cu toate acestea, este mai puțin înclinat spre bârfă decât limbutul. I se întâmplă adesea, ca tuturor a celor care vorbesc mult, care vorbesc chiar „mai mult decât pot” să lase să scape cuvinte care n-ar fi trebuit spuse. Să ne mai mirăm atunci că nu se bucură de simpatie?

Flecarul care se admiră este cel despre care se spune de obicei: „Se ascultă vorbind”. Flecarul acesta pare făcut pentru monoloagele nesfârșite. Și face parte mai ales din genul plictisitor. Uneori este supărător pentru că în fața bucuriei lui de a spune ceea ce el numește un cuvânt de spirit, nu mai pune stavilă. Pentru plăcerea de a spune un cuvânt „spiritual” nu stă în cumpăna să-și înstrăineze chiar prietenii sinceri. Flecarul care se admiră nu caută decât aprobarea galeriei. Chiar dacă ar trebui s-o plătească cu ura generală, el nu va fi oprit de nicio considerație, dacă este vorba să arunce un cuvânt caustic, după dânsul de spirit...

S-ar putea crede că cel care se ascultă vorbind trebuie să fie și plin de circumspecție. Deloc. Flecarului care se ascultă vorbind îi place să-și audă sunetul vocii, să-și rotunjească perioadele frazei și să le împăneze cu cuvinte de spirit, dar atâta tot. Flecarul acesta își ascultă cuvintele, dar el nu se ascultă gândind. Astfel că se vede târât mai departe decât a socotit la început.

Rar își dă seama. Și urmează să se admire, fără să caute să observe semnele de nerăbdare sau de neplăcere pe care ascultătorii săi nu mai pot să le ascundă. Soiul celor care se ascultă vorbind este un soi periculos și nu trebuie să i se arate îngăduință, pentru că aceasta întreține și nutrește defectul lor.

Flecarul pompos nu este atât de dăunător, dar nu e mai puțin plictisitor, în general este destul de puțin abil, crezându-se superior și socotindu-se îndreptățit să dea lecții la toată lumea. Ceea ce spune el nu este de niciun folos. Flecarul acesta nu se gândește niciodată la utilitatea cuvintelor lui: nu se gândește decât la efectul lor. Cu un asemenea flecar, niciodată o conversație nu ia acea întorsătură amabilă, binevoitoare, pe care am dori să i-o dăm. Niciun subiect nu-i simplu, totul pentru flecar fiind un motiv de a exagera. El nu își dă părerea; el dă un verdict pe care îl motivează printr-o mulțime de fraze goale de orice conținut.

Flecarul pompos este de o sărăcie de spirit nemaipomenită. El se slujește de formule vechi și vorbește în fraze umflate și seci. Asemenea flecar este spaima întrunirilor la care vorbește. Prezența lui împiedică orice schimb de impresii. Nu se întâmplă să lase timp cuiva pentru replici și nu ține cont de eventualele argumente ce i se opun. Câteodată însă binevoiește să le combată. Ceea ce dă prilej unei alte avalanșe de cuvinte dezlănate, rostite într-un limbaj prețios, greoi, dar pe care flecarul îl crede decisiv în argumentația lui. Flecarul pompos este un fel de palavragiu solemn, care face pe reacționarul înverșunat și care ar voi să suprimă progresul pe care Dumnealui îl socotește funest.

Toate aceste feluri de palavragii sunt într-adevăr periculoase, cu toată puțină însemnătate ce li se dă. Unii prin flecăreala lor inutilă ne atrag spre cugetări sterile, în prada cărora nu e bine să ne lăsăm. Alții, prin bârfele lor, pot da naștere la

complicații serioase care să atingă și pe cei despre care vorbesc, dar și pe cei care pleacă urechea să-i asculte.

Desele întâlniri cu flecarii difuzi ne deprind să negăm simplitatea și să ne îndreptăm activitatea spre scopuri inexistente.

Trebuie să fim foarte atenți: flecăreala este molipsitoare. Iar cel care ascultă cu complezență este foarte aproape de situația de a deveni flecar la rândul lui. Primejdia de a asculta pe flecari cu îngăduință este evidentă dacă se vor divulga simptomele care nasc această îngăduință. Iar dacă ne vom studia cu atenție, vom vedea:

1. Că faptul de a se interesa de nimicuri dovedește o mediocritate de spirit împotriva căreia este bine să reacționăm;

2. Că această mediocritate de spirit se îmbină aproape întotdeauna cu o pornire urâtă: cu plăcerea de a asculta criticarea cuiva sau cu plăcerea de a savura defăimarea pe care orice palavragiu o strecoară în cuvintele sale fără să vrea;

3. Că urmărind complicatele sinuozități ale unei convorbiri difuze și sterpe, inteligența amortește, iar mintea, nefiind atrasă de nimic deslușit, ajunge din ce în ce mai confuză;

4. Că timpul petrecut ascultând fleacuri face parte din clipele pe care le regretăm apoi, fiindcă reprezintă ceva pierdut și pe care nimic nu-l poate aduce înapoi.

Ceea ce vom mai vedea, încă, sinceri fiind, este faptul că flecăreala tinde să ne molipsească încet și pe noi. Ne vom surprinde formulând fraze goale, debitate numai pentru plăcerea de a vorbi. Ne va veni din ce în ce mai greu să spunem, limpede ceea ce gândim. Ne va plăcea să lungim frazele, încărcându-le cu propoziții incidente. Ceea ce va face ca discursurile să semene cu o plasă încâlcită. Ne vom pomeni declamând fraze

solemne în legătură cu niște lucruri fără importantă.

Și, dacă vom fi de bună credință față de noi înșine, nu vom întârzia să constatăm și la alte persoane aceleași sentimente față de palavragii, incorigibili. Atunci va fi momentul când va trebui să facem un efort grabnic și sincer. Va trebui să recunoaștem că tot răul izvorăște din complezența cu care i-am ascultat pe palavragii. Vom lua deci hotărârea de a întrerupe orice legătură cu ei, fără a avea nici cea mai mică îngăduință. Cel mai bun mijloc este să fie opriți în timpul vorbirii, dacă nu i-am putut evita. Este drept, acest lucru este mai dificil decât credem. Dar cu hotărâre vom reuși. Lucrul cel mai însemnat este să nu arătăm palavragiilor niciun interes. Chiar de-ar spune un palavragiu, un flecar, lucrurile cele mai interesante din lume, noi ne vom impune față de el o atitudine cu totul indiferentă. După ce îl vom fi întrerupt, pentru a-i arăta în mod clar că nu vrem să ne facem complicitii abuzului său de pălăvrăgeală, îi vom întoarce spatele, îl vom părăsi hotărât, în orice caz ne vom feri să-i dăm vreo replică, pentru că acest lucru îi va înteți flecăreala.

Chiar și flecarii cei mai inofensivi trebuie priviți ca fiind primejdios! Așadar trebuie să ne ferim de ei, să-i evităm cât vom putea. Un alt mijloc este acela de a-i împiedica să se dedea maniei lor. Parafrazând un vechi proverb, am putea spune astfel: Dacă n-ar exista ascultători, n-ar exista nici flecari.

Arta de a tăcea, vorbind

A ști să taci nu implică desigur, muțenia totală. Sunt chiar împrejurări când tăcerea este dificil de păstrat. Iar în alte împrejurări, muțenia poate fi socotită ca o jignire sau ca un semn al unei proaste educații.

A tăcea nu înseamnă să stai întotdeauna cu gura închisă. Sunt mai multe feluri de a tăcea. Mai

întâi acela care, în mod absolut, constă în a păstra o tăcere înverșunată, semnificație notată de dicționare, dar care, practic, este aproape cu neputință de aplicat. Alte feluri de tăcere sunt cele raportate la diferitele nuanțe ale cuvântului și comportă diferite atitudini pe care le vom studia în continuare.

Nu credem că am repetat destul de insistent cât de primejdios poate fi cuvântul. Zilnic vedem în jurul nostru oameni care suferă din cauza unei fraze rostite; proteste, nesocotit, de către persoane care nu și-au dat seama de însemnătatea pe care o va avea ea în viitor. Mulți o uită și rămân uimiți dacă această frază li se repetă. Se întâmplă deci ca unele evenimente să capete o importanță proporțională cu natura lucrurilor și cu timpul.

Sunt cazuri când vorbirea nesocotită poate fi privită cu un zâmbet, în alte momente însă asemenea libertate trebuie să fie privită ca fiind primejdioasă, pentru că poate provoca o acțiune coercitivă din partea celor care se lasă sugestionați de cuvinte.

În timpuri liniștite, ascultă fără prea mare atenție, câteodată chiar cu o îngăduință ușor aprobatoare, cuvinte care se constituie într-un apel la descătușare. Dar când împrejurările ajung serioase, când timpurile sunt tulburi și lumea e gata să se incline spre revoltă, aceleași cuvinte, care ar fi putut fi un îndemn la mândrie și demnitate, devin tot atâtea flamuri sedicioase agitate în fața unor spirite înflăcărate, înclinate spre fapte regretabile.

Mulți proferă, în tinerețe, cuvinte care nu sunt decât niște bravade, niște butade sau nostimade, făcând astfel pe teribilii, iar la maturitate se văd victimele afirmațiilor cuprinse în acele cuvinte. Dușmanii lor nu țin seama de vârsta fragedă și de lipsa de experiență. Ei dezgroapă aceste declarații tinerești, de care omul matur nici nu-și mai aduce aminte, și se slujesc de ele pentru

a lovi, pentru a distruge orice vis de viitor și de glorie.

Alții devin prizonierii unui principiu pe care l-au formulat fără convingere odată, dar care îi încătușează pe viață. Dacă îi recunosc falsitatea, dacă, cu cea mai mare bună-credință, caută să scape de minciună, în loc să fie lăudați pentru sinceritatea lor, ei sunt priviți ca niște renegați. Calea adevărului li se închide, și sunt întemnițați din nou în rătăcirea pe care într-o zi, cedând unui paradox, au susținut-o cu ușurința prea mare. Și, sub pedeapsa de a fi tratați ca sperjuri, trebuie să adopte o atitudine pe care lealitatea lor n-o aprobă.

Ce este drept, există unii care au curajul de a renega și de a mărturisi credința cea nouă. Dar puțini dintre aceștia devin maeștri. Vechea profesie de credință se ridică mereu în calea celor care ar dori să-i urmeze pe calea adevărului, stânjeniți fiind de teama de a nu ajunge complicele unui ticălos.

Este deci un lucru de foarte mare importanță să nu rostești cuvinte care pot avea o înrăurire definitivă asupra unui viitor care nu este încă hotărât întru totul. Este mai ales primejdios să mărturisești, prin fraze prea afirmative, niște convingeri pe care evenimentele sau experiența le pot modifica.

Sunt, totuși, cazuri, așa cum am arătat la începutul acestui capitol, când este aproape cu neputință să taci. Poți să fii întrebat direct. Interpelat. Se mai poate întâmpla ca tăcerea să-ți fie interpretată defavorabil. În sfârșit, există momente când abținerea totală nu e posibilă.

Ce să faci cel hotărât să cultive știința care constă în a ști să taci? Va avea de optat între diferitele atitudini care îi vor îngădui să se supună pretextului de a tăcea, fără ca prin asta să păstreze o tăcere care să fie socotită nepotrivită. După caracterul său sau după împrejurările în care se găsește, el se va putea mărgini la câteva fraze

rezervate, care să nu-l angajeze, sau să-și formuleze o părere învăluită de o indiferență condescendentă. Se va achita cu o butadă. Lucru care, în mod obișnuit, cere mare tact, fiindcă vorbele de spirit nu sunt înțelese întotdeauna cum se cuvine. Uneori sunt luate în serios, în asemenea caz, aflate la îndemâna dușmanilor, ele devin o armă cu atât mai primejdioasă, cu cât ele nu par folosite decât în spiritul adevărului celui mai pur.

Nu toată lumea are mintea destul de agilă ca să înțeleagă hazul unei butade. Mulți sunt ispitiți s-o ia în sensul riguros al cuvântului. Alții șovăie. Convinși însă de cei cu intenții rele, nu întârzie să treacă și ei de partea lor. Trebuie să mai ținem seama și de cei care iscodesc, colportând știrile, dezbrăcând fantezia de mantia ei purpurie pentru a o arăta sub aparențele sinuoase ale sincerității. De aceea, cel care, nevoit să vorbească, crede că se poate achita de această datorie printr-o butadă, nu trebuie să riște acest lucru decât dacă este foarte sigur pe sine. Iar butada nu trebuie să aibă în vedere pe nimeni, nici să jignească părerea cuiva. Altfel, nu-și va atinge ținta pe care și-a propus-o, aceea de a vorbi știind totodată să tacă.

Alții, și aceștia sunt cei mai iscușiți, răspund la o întrebare prin altă întrebare. Astfel că interlocutorul lor este cel expus, nu ei. Întrebarea trebuie însă aleasă cu mare diplomatie. Trebuie să prezinte destul interes ca să pasioneze pe cel căruia îi este adresată și să înlăture de asemenea primejdia interogatoriului înfiripat. În afară de asta, trebuie să mai cuprindă și elemente de polemică, dar destul de temperate.

Numai cei ce știu să tacă vorbind pot avea marele talent de a deplasa o conversație și de a o transporta de pe un teren primejdios pe unul complet neutru. Dacă întrebarea opusă celei dintâi întrebări este aleasă cu iscusință, dificultatea va fi în felul acesta escamotată; nu va trebui să taci, sau

să răspunzi ceva nepotrivit. Vei fi vorbit, foarte mult chiar, fără să fi spus cu toate acestea nimic compromițător. Această metodă mai are avantajul că îl conduce pe interlocutor unde vrei, bineînțeles cu condiția ca el să nu-ți simtă manevrele. În cazul acesta discuția se va transforma într-un duel în care ambii campioni vor căuta să-și arunce săgeți, de fiecare dintre ei parate rând pe rând.

Alt mijloc de a tăcea vorbind este acela de a cere mereu lămuriri, iar după fiecare răspuns să declari că nu ești încă clarificat pe deplin. Acest lucru prezintă un dublu avantaj: pe când interlocutorul se pierde în amănunte, tu poți chibzui și-ți poți cântări cuvintele. Apoi lungile dezvoltări îți dau prilejul să cunoști bine părerile celui cu care vorbești, să-ți formulezi un răspuns care să nu jignească niciun principiu și care să poată fi privit ca neavenit sau ca fără valoare din punct de vedere documentar. Nu mai punem la socoteală că, dacă vei avea de-a face cu un palavragiu, acesta nu va întârzia să piardă din vedere scopul la care dorea să ajungă, declarația supărătoare din partea ta fiind în felul acesta înlăturată.

Cu palavragii sau cu flecarii trebuie să te bazezi întotdeauna pe dorința lor de a părea că sunt bine informați, că le știu pe toate. Nu trebuie să uiți iarăși să te folosești de plăcerea pe care o au mulți de a povesti îndelung, căutând să substitui răspunsurilor ce le-ar dori de la tine, pe ale lor. Cel mai adesea aceștia nici nu-și dau seama că discuția degenerază în monolog, iar omul prudent se descurcă fără să fi spus nimic, provocându-l doar să vorbească pe acela care ar fi vrut să-l interogheze.

Oratorii sau, cel puțin, cei care se exprimă ușor, se slujesc de un alt mijloc: vorbesc alături de subiectul primejdios. Cei abili se pricep să se ferească de cuvintele pe care n-ar dori să le spună și să și mulțumească pe interlocutor prin belșugul

elocvenței lor. Plecând de la subiect, ei se rătăcesc, se învârtesc în jurul lui. Se poate crede că se vor întoarce la el și de aceea sunt ascultați cu încordare. Din când în când îl ating cu un cuvânt care de fapt îndepărtează și mai mult în subtilități pe care oratorul abil, le exploatează în chip atât de interesant, încât stratagema nu i se observă. Fără îndoială, nu întotdeauna. De-abia când oratorul a isprăvit, se poate observa neantul sau devierea spuselor lui de la subiect. Dacă cineva va dori să insiste, nu se va crea o situație delicată. Oratorul abil se va abține, arătând că a reținut prea mult atenția publicului și că a spus tot ce avea de spus în chestiunea abordată.

Alți vorbitori, tot atât de prudenți, în loc să plece de la subiect pentru a-l părăsi pe dată ca să ajungă cine știe unde, afectează a o lua de departe pentru a ajunge la subiect. Dar sunt suficient de abili pentru a atinge problema de aproape. Se rotesc în jurul ei, dar în momentul abordării directe se depărtează iarăși, lăsând să se înțeleagă că au să revină cu siguranță. Iluzia este totală. Este nevoie de o analiză atentă ca să se vadă că în tot timpul discursului lor acești vorbitori s-au ferit să-și dea o părere sau. să facă o observație care să fie reținută.

Alt procedeu constă în a face din subiectul asupra căruia ar trebui să te pronunți un pretext de amintiri anecdotice asemănătoare, toate în aceeași ordine de idei. Chemat la ordine, te poți strecura, afundându-te din nou în amintiri sau reminiscențe pline de analogie.

Vorbitorul abil mai poate scăpa prin fraze evazive. Asemenea vorbitor generalizează. În loc să răspundă deschis întrebărilor pe care le consideră compromițătoare, sau pentru a se feri de a rosti niște fraze definitive care ar putea fi înregistrate și reproduse în viitor, acest vorbitor se va pierde în considerații atât de banale, încât și cel mai mare vrăjmaș al lui nu va putea scoate un argument defavorabil din ele. Totuși, dacă

asemenea vorbitor are un oarecare talent, banalitățile vor fi socotite valabile, dar, încă o dată nu vor putea servi niciunei intenții răuvoitoare.

În sfârșit, există un procedeu de care se slujesc unii cu măiestrie. Procedul de a dezaproba și de a aproba în niște fraze cam ca acestea: „Firește, dacă lucrurile s-ar fi petrecut în mod normal ar trebui să judecăm cu oarecare asprime. Dar nu trebuie să se uite că faptul a fost determinat de împrejurări speciale, care îi reduc simțitor latura condamabilă”. Sau: „Negreșit, nu putem să nu condamnăm niște uneltiri prejudiciabile interesului tuturor. Rămâne însă de văzut dacă lucrurile s-au petrecut întocmai cum ni se spune, dacă n-au fost condiții care...”. Sau: „Nu trebuie oare să vedem aici oarecare exagerare și, faptele s-au petrecut exact cum se descrie? Mi se pare că înainte de a ne pronunța o nouă cercetare ar fi binevenită”. Iată atâtea chipuri de a tăcea ținând totodată și un discurs elocvent.

Ca să păstrezi tăcerea nu este deci întotdeauna ușor: se cere de multe ori o mare abilitate.

A ști să taci înseamnă să nu te grăbești niciodată să pronunți niște cuvinte care să formuleze în mod definitiv o cugetare pe care trebuie s-o păstrezi pentru tine. Ce procedeu folosești, nu are importanță, cu condiția să fie eficace.

Bârfitorii

Se spune că soldații francezi intrând ca învingători în Mulhouse au dat de vestita piatră a flecarilor, care, acum vreo două sute de ani era semnul infamant al celor bârfitori. Această piatră reprezenta un cap de femeie cu ochii holbați și cu limba scoasă de-un cot. De ce un cap de femeie și nu unul de bărbat? De altminteri poetul, într-un vers rămas celebru, în fața dificultății de a păstra un secret, exprimă egalitatea sexelor când scrie:

„În privința asta cunosc
O mulțime de bărbați ce-s femei”.

Oricum, această piatră cu efigia unei femei
cântărea peste zece kilograme. Ea se atârna de
gâtul celui dovedit că a bârfit, după cum arată și
inscripția:

Eu sunt numită piatra celor flecari
Binecunoscută gurilor rele:
Cui îi place bârfa și cearta
Mă va purta prin tot târgul.

Când se dovedea că o femeie sau un bărbat
a bârfit, li se atârna acest fel de salbă la gât, și se
plimbau prin tot orașul așa, cu o tăbliță agățată la
spate, pe care era scris numele vinovatului și
natura păcatului săvârșit. Această piatră, care în
dialectul alsacian se numea Klaperstein (piatra
flecariilor), a fost purtată până la începutul
secolului al optsprezecelea, când acest obicei a
căzut în desuetudine. Câți oameni din zilele
noastre, bărbați și femei, n-ar fi pasibili de această
pedeapsă aplicată odinioară bârfitorilor la
Mulhouse!

Bârfeala, ca și flecăreala, este un viciu față
de care nu se arată destulă severitate. Bârfa se
naște întotdeauna din vorbirea necugetată.

Un bârfitor rar are intenția de a face rău. El
poate fi însuflețit de cea mai mare bunăvoință. Nu
nutrește nici dorința de a fi dezagreabil sau pe
aceea de a atinge pe cineva. Este bine să stăruim
asupra acestor lucruri, pentru că noi discutăm
despre bârfă, nu despre calomnie.

Bârfitorul este pururea un flecar care se
lasă să alunece pe panta plăcerii de a vorbi.
Plăcerii de a părea mai informat. Plăcerii de a juca
un rol.

Plăcerea de a vorbi, de a îndruga palavre,
este atât de mare la unii oameni, încât îi jertfesc și
tihna, și amorul propriu, chiar și inteligența. Își
primejduiesc tihna, pentru că unele cuvinte
aruncate cu ușurință le pricinuiesc adesea serioase

neajunsuri. „Cuvintele, spune un filosof japonez, sunt niște săgeți care, după ce și-au ajuns ținta, se întorc la arcașul care le-a slobozit, răbindu-l câteodată mortal”. Este de admirat justetea acestei axiome perfect valabile.

Cuvintele care nu se întorc la vorbitor sunt numai cele care nu sunt spuse cu scop hotărât. Singurele care nu-l ating. De aceea au fost asemăunate cuvintele cu niște săgeți care în loc să-și urmeze traiectoria hotărâtă se întorc împotriva trăgătorului. Plăcerea de a vorbi desigur tulbură odihna celui care abuzează de ea.

Am văzut cât de obositor este flecarul pentru cei cu care vorbește și cât de greu ascund aceștia plictiseala inspirată de atâta pălăvrăgeală. De unde rezultă o îndepărtare din pricina căreia suferă mai ales cel care a provocat-o. În tot cazul, el are din cauza defectului său, unele probleme, poate nu atât, de grave, dar sigure. Și ce se întâmplă? Ca să înlăture asemenea neajunsuri, flecarul caută să se facă tolerat, dorit chiar, pentru care scop el mizează pe un sentiment, la cei mai mulți foarte viu: curiozitatea.

Cel care trece drept bine informat este întotdeauna sigur că găsește ascultători. Se face așadar ecoul a tot ceea ce pare că ar interesa. La nevoie amplifică puțin, brodează și flecăreala lui devine mai puțin anodină.

Așa este alcătuită firea omenească, faptele simple și armonioase n-au atâta putere să atragă atenția, în schimb, tot ceea ce, de departe sau de aproape, aduce cu un scandal, atrage, înlănțuie, subjugă. De aceea flecarul ajunge foarte ușor bârfitor. El știe că lăsând să planeze asupra vieții altora bănuiele și intrigi, va fi ascultat. Mai mult decât ascultat, va fi anturat, solicitat chiar, de către cei lacomi de indiscreții și trăncăneli.

În adâncul celor mai multe inimi există o doză de gelozie și invidie care e încântată de nenorocirile aproapelui. Chiar cei care sunt

departe, cei care nu sunt în stare să dorească răul cuiva, sunt uneori bucuroși să asculte un amănunt mai mult sau mai puțin defavorabil întâmplat altcuiva.

Trebuie să mai ținem cont și de faptul că, în general, curiozitatea anihilează bunătatea. Interesul nu se trezește niciodată atunci când este vorba despre oameni cărora nu li se întâmplă nimic.

S-a spus adesea: „Popoarele fericite nu au istorie”. La fel și oamenii. Viața oamenilor fericiți nu-i presărată cu evenimente de seamă. Cei cu adevărat fericiți își poartă fericirea, ca o comoară, ascunsă în adâncul for. Ei știu că atâția o pândesc și de-aceia ei o ascund cât pot de bine. Și nu se lasă pradă curiozității. De altfel, fericirea nu este alcătuită din petreceri strălucitoare, ci din mici împrejurări care, adunate, întrunesc o anume seninătate. Istoria oamenilor fericiți așadar, seamănă cu cea a popoarelor care merită și ele același nume, este lipsită deci de fapte senzaționale. Iată unul din motivele oare explică de asemenea și faptul că ei nu constituie subiectul de discuție al celor flecari, slobozi la gură.

Când flecarul va spune că într-o căsnicie domnește o pace surâzătoare și că membrii acelei familii trăiesc în cea mai bună înțelegere, datorită frumosului lor caracter, nu-i va mai rămâne nimic de spus. Oamenii care îl vor asculta vor fi repede plictisiți de o povestire lipsită de întâmplări interesante și-i vor întoarce spatele, lăsându-l să vorbească singur. Când flecarul aduce însă un mic și proaspăt scandal, sau când poate da amănunte despre o aventură care ațâță curiozitatea, succesul îi este garantat. Va fi înconjurat, chestionat, aproape felicitat. Uneori chiar cercetat, căutat... Dacă Cutare ar fi fost acolo, zic cei care îi cunosc înclinarea, ne-ar da negreșit amănunte noi despre întâmplarea despre care vorbește toată lumea”.

Și, în lipsa altor mijloace ce l-ar distinge, flecarul, încântat să joace un rol, își cultivă defectul, așa cum alții găsesc că e bine să cultive o virtute. Bineînțeles că sacrificarea amorului propriu și a unei inteligențe care ar fi putut fi întrebuințată mai bine, în cele din urmă, nu scapă să-și primească pedeapsa. În valul de cuvinte cu care își copleșește ascultătorii, flecarul lasă întotdeauna să-i scape o observație care nu are cum să placă tuturor. De multe ori se grăbește să vorbească. Cei în fața cărora bârfește se simt atinși în sentimentele lor. Mulți își zic că tot astfel va veni rândul lor să fie bârfiți. Căci după bârfirea prietenului, nici ei nu vor fi cruțați. Pentru toate aceste motive, flecarul, chiar dacă este uneori căutat și înconjurat, el nu se bucură și de simpatia obișnuiților săi ascultători.

Ne place desigur să ne distrăm pe socoteala bârfelor care îi privesc pe alții, dar ne temem să nu ne pomenim și noi într-o zi încolțiți, bârfiți și noi tot așa. Cei care se judecă pe sine cu severitate recunosc că au și ei o parte de vină pentru criticile aduse altuia. Recunosc de asemenea faptul că exagerarea datorată bârfei travestește cele mai obișnuite și mai nevinovate lucruri. Și se întreabă cu îngrijorare dacă nu va veni o zi când cele mai simple gesturi ale lor vor fi și ele răstălmăcite cu răutate.

Toate aceste reflecții fac pe cei de bună credință să fugă de flecar. Și chiar cei care au făcut sau mai fac poate haz de trăncănelile lui, vor fi cei dintâi care se vor feri de el pentru a-și pune viața la adăpost de investigațiile lui indiscrete.

Un alt soi de bârfitori, mai de temut poate decât flecarii, sunt acei oameni care, pretinzând că le sunt prieteni și că le doresc binele, își fac o plăcere venind să repete celor interesați aprecierile jignitoare auzite de la altă persoană. Acești oameni sunt totdeauna împinși de o pornire josnică. În cuvintele lor se strecoară totdeauna o bucurie

răutăcioasă. Folosindu-se de un pretext fățarnic ca să repete niște vorbe care pot aduce discordia între doi indivizi, ei se supun cel mai adesea unei uri disimulate împotriva amândurora. De obicei ambele persoane sunt vizate. Și prin ceea ce face, prin cuvintele auzite la unul și raportate celuilalt, el face de fapt un deserviciu celor doi.

Acești oameni se supun adesea unui sentiment și mai josnic: acela de a spune lucruri jignitoare pe care n-au curajul de a le arăta ca venind de la ei înșiși. El colportează cuvintele pe care chiar ei le gândesc, având însă aerul că aduc un avertisment caritabil. În această raportare de trăncăneli jignitoare este un amestec de răutate și de lașitate care face ca acest gen de bârfă să fie cu totul de disprețuit. Este un fel de complicitate care conspiră chiar împotriva celui implicat în bârfă. Complicitate, da. Pentru că repetând celui interesat spusele defavorabile auzite despre el, devii în felul acesta complice, dând concurs urâtei acțiuni de bârfire.

Acest gen de purtare nu s-ar repeta atât de des dacă ascultătorul ar primi confidențele după cum merită. Dacă, în loc să le asculte cu răbdare, să se supere și să protesteze, ar avea altă atitudine, care să-i descurajeze pentru totdeauna pe colportori. A te lăsa atins de perfidia lor înseamnă a-i încuraja s-o repete și s-o accentueze. Singura tactică potrivită este aceea de a le disprețui perfidiile. În asemenea caz, ar fi nimerit ca cel care se simte atins să știe să tacă, cel puțin într-o oarecare măsură. În loc să se indigneze și să încerce să acuze la rândul lui, lucru care, de cele mai multe ori n-are alt efect decât să îl bucure pe răuvoitorul flecar, cel ce se simte jignit ar trebui să facă următoarea observație: „Cum, au putut să spună în fața dumitale atâtea răutăți despre mine și dumneata ai avut răbdarea să le ascuți! Dacă cineva ar fi voit să-mi vorbească mie în chip atât de supărător despre dumneata, eu aș fi întrerupt pe

bârfitor de la primul cuvânt. Urât lucru ai făcut că l-ai lăsat să vorbească”. Chipul acesta de a ști să taci are de cele mai multe ori efect. Bârfitorul, rușinat și umilit, se va încurca în scuze și va suferi din pricina lecției administrate și din cauza eșecului planurilor sale meschine.

Încă o dată, cel care știe să tacă va ieși victorios din duelul la care îl provoacă răutatea. Va câștiga și o liniște relativă, pentru că e puțin probabil ca bârfa să se lege din nou de el. Iar dacă totuși acest lucru s-ar întâmpla, el va recurge la aceeași replică, șarpele bârfelii obosind să-și lovească colții de un lucru din care îi este cu neputință să muște.

Păstrarea tainei

Există mai multe feluri de taine: taina pe care o păstrezi în tine; cea pe care o mărturisești; pe care o surprinzi; pe care o divulgi.

Taina pe care o păstrezi în tine este adevărată comoară. Este o posesiune pe care nimeni nu ți-o poate contesta. Este o putere care îți îngăduie să aștepti desfășurarea evenimentelor fără să lași să se întrevadă nimic din intențiile pe care le ai.

Cel care, atunci când e vizată propria-i taină, știe să tacă, este menit să realizeze lucruri mari. A-ți închide taina în adâncul tău înseamnă a elimina orice șansă de succes a dușmanului tău.

Taina pe care o păstrezi în tine este o armură solidă; este o platoșă al cărei secret nu-l cunoaște oricine. Câtă vreme el este ignorat, ești apărat de atacurile violente sau viclene, în ziua când vei lăsa să ți se cunoască punctul slab, poți fi încredințat că vor începe și uneltirile împotriva ta.

O taină nu-i o adevărată taină decât când rămâne necunoscută. De îndată ce socotești că trebuie s-o faci cunoscută, ea își pierde virtutea și însemnătatea. Un proverb japonez spune: „Câtă vreme îți păstrezi taina, tu ești stăpânul ei. În ziua

când o vei lăsa să-ți scape, sclavul ei vei fi tu”. Aceste cuvinte pline de înțelepciune zugrăvesc de minune ambele stări. Cel care își păstrează taina pentru el este stăpân s-o dea la iveală când crede de cuviință. Este stăpân să decidă să rămână necunoscută pe veci. Este stăpân, să-i micșoreze sau să-i mărească însemnătatea. Aceasta pentru că, în funcție de evoluția împrejurărilor, ca și în funcție de abilitatea sa, taina va deveni mai mult sau mai puțin prețioasă. Un alt proverb oriental zice: Taina ce-o porți în tine este ca o pasăre în colivie. Dacă deschizi porțița coliviei, pasărea va zbura, fără să știi unde își va găsi adăpost”. Câți oameni n-au avut de suferit în pricină că au dat drumul tainei, atunci când au văzut regretabilele ei migrații.

Taina pe care o păstrezi este a ta. Cea pe care o împărtășești, este a tuturor.

Există o cugetare care susține că un secret dintre două persoane este un secret al zeilor. În această apreciere trebuie să vedem o aluzie la acel minunat lucru care este discreția unui confident. Desigur că uneori dorești să-ți descarci sufletul împovărat de o taină. Este iarăși nemărginit de reconfortant să speri a găsi într-un confident ajutorul, mângâierea de care oricine, într-un moment din viață, simte că are nevoie. Să găsești într-un confident, un sfetnic. În cazul acesta, dar numai în cazul acesta, secretul a două persoane este secretul zeilor. Dar câți confidenți oare sunt demni de acest nume? câți sunt care să știe să tacă?

Și în cazul acesta găsim semne care se apropie de cele care caracterizează locvacitatea sau limbuția: o dorință de destăinuire, care nu raționează; plăcerea celui care știe, de a-și etala superioritatea în fața celui care nu știe; înclinarea spre flecăreală; uneori și bârfa.

Nevoia de destăinuire, descărcare a sufletului sau de ușurare a inimii cum se zice, este un imbold la care cea mai mare parte din oameni

nu se poate împotrivi sau se împotrivește slab. Asemenea nevoie nu își are originea în slăbiciune, deși cel mai adesea aceasta este cauza acestui defect. Uneori însă izvorăște chiar din unele sentimente nobile. De exemplu unele persoane își fac scrupule, privesc ca o mustrare faptul de a ascunde unui prieten scump un secret încredințat de un alt prieten. Li se pare acestor oameni că disimularea este față de prietenie o trădare. Iar simpatia dintre doi prieteni se împacă greu, sau mai degrabă nu se împacă, cu reticențele, cu rezerva, și adesea se întâmplă ca deținătorul unui secret să se afle în situația de a-l mărturisi. Dar dacă va avea o oarecare tărie de caracter, acesta va face pe prietenul care ar dori să afle secretul să înțeleagă că, chiar față de o ființă scumpă, destăinuirea unui secret încredințat este un fapt reprobabil. Fără să ascundă încrederea cu care a fost investit, el va ști să deștepte la prietenul său gândul că n-ar fi deloc nobil pentru el să ceară o confidență, așa cum nici pentru confident n-ar fi nobil să trădeze un secret lăsat în paza lealității sale.

Singur proprietarul unui secret are dreptul de a dispune de el. Cel care, în urma unei efuziuni sau a nevoii de mărturisire a ajuns să-l dețină, n-are dreptul de a împărtăși nimănui un bun încredințat pazei sale. Dacă totuși o face, el merită numele de confident infidel.

Taina odată încredințată, oricine ar, îl cel căruia i se încredințează ea, nu mai aparține celui care a păstrat-o în sine până atunci. Cu foarte puține excepții – când taina celor doi rămâne taina zeilor – ea devine un bun comun, pentru că de fapt rar se va întâmpla ca un prieten să nu cedeze și el imboldului de a se mărturisi cuiva, mai devreme sau mai târziu. Prietenul va mai fi uneori încântat să strălucească în ochii unor persoane, făcându-le cunoscut ceea ce ele n-au aflat încă. Dacă prietenul este un îngâmfat, el va ceda plăcerii de a se arăta

bine informat. Dacă este un ambițios, cu ajutorul unei destăinuiri el va încerca să intre în grațiile celui pe care l-ar interesa taina. În ochii acestuia se va prezenta cu masca unui devotament și se va arăta amabil, trădând în folosul lui o confidență încredințată lui, pe care ar fi trebuit nu numai s-o păstreze ci și s-o uite pentru totdeauna. Dacă prietenul este un flecar pur și simplu, taina îi va scăpa, firește, oricât s-ar sili s-o păstreze, așa cum se filtrează apa printre degetele celui ce ar voi s-o țină în pumni. Iar dacă flecăreala va mai fi însoțită și de bârfă, taina va ajunge cu adevărat stăpână atunci, stăpâna celui care, întâia dată, a destăinuit-o aceluia pe care l-a socotit discret și fidel. Din momentul acesta viața celui prea încrezător va fi tutelată de ea, planând ca o amenințare asupra tuturor mișcărilor sale.

Sunt secrete care, cu toate că foarte bine păstrate, pot fi surprinse. Cei care ar putea să surprindă o taină trebuie să știe să tacă, ca și când destăinuirea le-ar fi fost făcută lor. Este o acțiune josnică să dezvălui un secret surprins sau aflat fără voie. Cel care într-o astfel de împrejurare va ști să tacă, își va atrage toate simpatiile, toată recunoștința care, bineînțeles, ar fi refuzată unui indiscret.

De notat că ceea ce numim un secret este de obicei un lucru cu care rar i-ar place cuiva să se mândrească. Sunt însă și secrete care n-au nimic înjositor pentru cel care este obiectul lui, totuși nici acestea nu trebuie dezvăluite.

Unele persoane, cu totul onorabile în ceea ce le privește, au nenorocirea să aibă rude cu o morală îndoielnică. Pentru alții, această tară de familie se agravează și cu un scandal sau cu un oprobriu public pe care l-au avut de suferit înaintașii lor, părinții, strămoșii. Este oare generos atunci când se încearcă împrăștierea acestor amintiri, când cei care sunt deținătorii acestei taine

au făcut efortul să le șteargă prin purtarea lor cinstită?

Sunt unii care păstrează în ei secrete și mai dureroase: secretul unui defect fizic, nevăzut, dar pururi prezent, ca o amenințare neîntreruptă; sau secretul unei maladii psihice ereditare, care, asemenea sabiei lui Damocles, stă gata să cadă asupra capetelor celor amenințați, pe care această idee le slăbește și le rătăcește.

În acest caz, părerile se împart. După unii, este un caz de conștiință cu totul grav, care îți poate împovăra toată viața cu remușcări, dacă nu preîntâmpini prin destăinuirea acestei boli ascunse nenorocirile care ar fi cauzate de ea, printr-o discreție totală. Datoria celor care cunosc asemenea particularități, zic unii, este aceea de a împiedica, sau cel puțin de a căuta să împiedice, dezvăluindu-le, niște nenorociri care pot fi fatale.

Teoria se poate fără îndoială susține și pare că cea mai elementară datorie o impune. Dar, de multe ori cât de departe este teoria de practică. După un vestit specialist, vom înfățișa o întâmplare cu totul autentică.

Un tânăr și o tânără se iubeau. Ei se potriveau, situația lor socială era asemănătoare, viitorul lor părea asigurat. Dar, cum viermele atacă cele mai frumoase fructe, o amenințare grozavă plana asupra tânărului: mama îi murise într-un acces de nebunie. Scurta boală fusese ascunsă tuturor. Chiar tânărul însuși nu avea cunoștința de ea, pentru că și el era de o mare nervozitate. Numai câțiva apropiați, o pereche de servitori și un doctor, cunoșteau taina. Și nimeni n-ar fi dorit să înrăutățească starea care făcea din tânăr o ființă extrem de sensibilă printr-o destăinuire desigur întristătoare. Una din rudele apropiate fu însă cuprinsă de scrupul și se întreabă dacă nu era de datoria sa să avertizeze pe tatăl fetei. Celelalte rude neîmpărtășindu-i părerea, el luă inițiativa de unul singur. Merse deci la viitorul socru al tinerei

sale rude și dezvălui pricina morții mamei și atrase luarea aminte asupra excesivei nervozități a fiului. Și se retrase satisfăcut, felicitându-se pentru intervenția sa. Satisfacția i-a fost însă de scurtă durată. Tatăl fetei retrăgându-și cuvântul, tânărul a insistat atât de mult, ca și logodnica lui de altfel, încât tatăl a fost silit să-i descopere adevărul despre moartea mamei lui, din confidența făcută. Drama se precipită. Logodnicul, îngrijorat de ideea răului care-l amenința, ca și disperat la gândul de a o pierde pe aceea pe care o iubea, a fost cuprins de o tulburare atât de mare, care se prefăcu repede în delir, în timpul căruia, antrenând-o și pe aceea care trebuia să-i devină soție spre un curs de apă, dispărură amândoi, înainte de a putea fi salvați de cineva... Fără indiscreția rudei, fericirea ar fi putut să domnească în viața acestor două ființe. În orice caz, nenorocirea care s-ar fi putut întâmpla mai târziu ar fi fost poate mai mică decât dezastrul pricinuit prin destăinuirea secretului pe care cei în drept ar fi dorit să-l ascundă.

Pe scurt, puține sunt cazurile când destăinuirea unui secret este un lucru folositor.

Legea garantând asigurarea secretului profesional a consacrat valoarea discreției.

A ști să taci, în cele mai multe cazuri, nu este un act de voință, ci și o datorie. Înainte de a împărtăși cuiva o descoperire, a cărei cunoaștere l-ar face să sufere pe cineva, este bine să-ți întrebi riguros conștiința. Dacă găsești în ea măcar puțină compasiune pentru durerea pe care ai pricinuit-o vorbind, fără a mai șovăi, trebuie să taci.

Câți n-au compromis cu un cuvânt, siguranța, în care trăiau niște soți, punându-i la curent cu cochetăriile soțiilor lor! Și dacă cei care au procedat astfel ar fi în stare să fie sinceri cu sine, ar vedea că s-au supus mai puțin conștiinței lor, cât unui sentiment meschin. Unii au dorit să răzbune o indiferență veche sau respingerea unui avans. Alții fiind nenorociți altă dată, găsesc

natural să facă să îndure și alții necazurile îndurate de ei. Iar alții se fălesc cu o virtute imaculată, de parcă acum i-au descoperit valoarea. Toți se supun, firește, unui sentiment lipsit de orice noblețe, pe care nu l-au putut analiza fără să-i cuprindă mahnirea.

Pentru cel care o surprinde, taina trebuie să fie un lucru sfânt, o comoară ce i-a fost încredințată de prietenie sau de întâmplare, comoară ce nu trebuie dăruită decât celor în drept.

Sunt cazuri când a ști să taci înseamnă a ști să-ți faci datoria.

Calitățile celui care tace

Orice ar face, flecarul nu întârzie de a fi cunoscut ca atare. Știi exact ce să crezi despre cele mai intime cugetări ale lui. Și observatorii, sub masca înflorată cu care îi place flecarului să se ascundă, nu întârzie să-i descopere adevărata stare de spirit. Ne referim la flecarii înnașcuți.

Altul este cazul flecarilor care știu să tacă vorbind. Și care, sub un noian de cuvinte umflate și goale, ascund neantul voit al gândului lor. Flecarii aceștia sunt flecari conștienți. Ei nu înșiră cuvinte decât cu scopul de a se feri să spună ceea ce au de gând să treacă sub tăcere. Nu înșiră fraze decât pentru a așterne o iluzie asupra presupusei lipse de cugetare pe care discursul său o cuprinde. Nu debitează anecdote decât pentru a îndepărta atenția ascultătorului. Și după ce vorbesc îndelung fără să spună nimic, când sunt întrebați asupra subiectului discuției, ei se retrag, pretinzând că au acaparat prea mult atenția publicului, cu alte cuvinte, să mai vorbească și alții. Aceștia sunt flecarii abili, ale căror diferite procedee le-am studiat.

Cât despre flecarul inconștient, orice ar face, el va fi întotdeauna în inferioritate față de cel tăcut. Tăcutul este cel care nu vorbește decât cu bună știință, în urma unei hotărâri bine cântărite.

Desigur că denumirea de tăcut nu trebuie să fie atât de rigidă încât să se creadă că, atunci când e solicitat să vorbească, tăcutul rămâne cu buzele strânse. Tăcutul este numit de către noi tăcut pentru că este un partizan al prudenței, al prudenței care cere mai întâi o atentă chibzuire. Se întâmplă cu totul rar să fii obligat să expui fără doar și poate o părere definitivă într-o problemă. De cele mai multe ori te poți mărgini la păreri generale sau la considerații fără o însemnătate prea mare.

Bineînțeles că tăcutul, în afară de cultul prudenței, mai prețuiește și alte valori, a căror aplicare duce la sobrietatea stilului. El mai cultivă: cunoașterea valorii timpului; circumspecția; știința sintezei.

Tăcutul termină întotdeauna mult mai repede decât flecarii, ceea ce are de spus. Aproape că nu mai este nevoie să explicăm de ce. Este evidentă imensa pierdere de vreme pricinuită de o prea mare pălăvrăgeală. Un tăcut poate epuiza un subiect într-un timp de zece ori mai scurt, decât i-ar trebui unui limbut doar să-l schițeze. Departe de a se pierde în digresiuni, tăcutul va spune doar cuvinte esențiale și, dacă e cazul, va atrage atenția interlocutorului spre subiect, dacă cumva acesta are intenția de a se depărta de el. În modul acesta, tăcutul va profita să nu se depărteze deloc de fondul problemei și să nu se lase atras de chestiuni străine care n-ar duce la rezolvarea dorită.

În general tăcutul are o țintă spre care își concentrează toată voința, fără a se lăsa atras de o frazeologie goală care poate ascunde o cursă. Oricum, de o asemenea frazeologie se ferește, pentru că este și zadarnică, și nocivă. Zadarnică pentru că i-ar distra atenția, fără niciun folos, dispersând-o spre alte lucruri, nocivă pentru că niște fraze goale ar putea da ideilor o înclinare defavorabilă, sau ar influența situația într-un mod care n-ar putea fi decât periculos. Se știe că într-o

discuție de interes, fiecare din părți își dă silința să încline balanța, centrul de greutate, în favoarea sa. Și chiar dacă prin risipa de cuvinte nu se va vicia fondul discuției, ea tot va fi un fapt regretabil, pentru că înseamnă categoric o pierdere de timp care ar fi putut fi întrebuințat mai bine.

Tăcutul mai are o calitate, aceea de a nu lăsa timpului posibilitatea de a fi factor decisiv în rezolvarea problemelor. Zicem adesea că lucrurile care trăgănează au mult mai puțini sorți de izbândă decât cele care se fac repede. Nu mai încape îndoială că, multiplicându-se, zilele deschid incidentelor un câmp mai mare. Și incidentele pot fi cu atât mai multe, cu cât împrejurările favorabile se înmulțesc. Fiecare frază inutilă reprezintă minute, minute pe care le putem economisi și din care putem obține ore, ore întregi la dispoziția noastră. Tăcutul, mai mult decât oricine, este stăpân al timpului, pe care îl disciplinează și-l prelungește în favoarea unor probleme interesante sau de importanță capitală, în afară de aceasta, tăcutul este și plin de circumspecție. Circumspecția sau atenția constituie o armă care îți îngăduie să te adăpostești într-un fel de carapace lăuntrică. Cel ce practică circumspecția nu spune fraze inutile, în afara problemei de interes. El așteaptă într-o tăcere prudentă, așteaptă ca adversarul să se descopere. Ceea ce de multe ori se și întâmplă, pentru că tăcerea, în unele cazuri, provoacă locvacitatea.

Analizând cât de puțin sentimentele omenești, vom înțelege ușor ceea ce, la prima vedere, ar putea să pară ciudat, în viața obișnuită se poate ca tăcerea de obicei să provoace tăcere. Dar în dezbaterile în care ambele părți doresc să convingă, nu se întâmplă tot așa. Dacă unul dintre cei doi interlocutori nu face parte din categoria celor tăcuți, mușenia celuilalt îi va înteți dorința de a convinge. Se va simți atins de atitudinea celui tăcut, pe care o va privi ca pe o indiferență și va

face toate eforturile să capete o confirmare. Va înmulți argumentele pe care le va socoti hotărâtoare. Va întreprinde explicații din ce în ce mai abundente și mai îndelungi. Se va entuziasma, se va supraveghea mai puțin și-și va descoperi intențiile, în timp ce tăcutul le va ascunde mai departe pe ale sale.

Ne dăm seama ce avantaj poate avea cel tăcut care își cunoaște adversarul, el rămânând tot timpul în umbră. O altă calitate pe care o are tăcerea este certitudinea că nu există posibilitatea de a repeta niște cuvinte nesocotite. Cel tăcut, plin de circumspecție, pronunță fraze pe care a avut tot timpul să le mediteze îndelung. El nu rostește nimic la întâmplare, nu spune niciun cuvânt de prisos. De aceea toate cuvintele sale își ating ținta, intențiile sale, urmărite cu voință și știință, se realizează. Circumspecția demonstrată de cel tăcut nu are nimic comun cu teama timidului.

Circumspectul nu este un om care fuge de luptă. El este un războinic care se retrage la adăpost pentru a-și făuri armele de care se va sluji în chip discret, dar cu eficacitate și cu măsură. Ne slujim anume de cuvântul „măsură”, pentru că cel tăcut rar împinge lucrurile la exces. Circumspectul spune ce a hotărât să spună, ce i se pare potrivit cu situația, și atâta tot. Înclinarea spre tăcere îl face pe circumspect să urască vorba goală. Pe când adversarul lui se va pierde în dizertații mai mult sau mai puțin difuze, circumspectul va avea tot timpul să-și pregătească replica: îi va fi pregătit înțelesul, ales cuvintele, și va fi hotărât și care este momentul cel mai nimerit ca s-o plaseze. Orice ar mai avea de adăugat n-ar putea decât să slăbească însemnătatea cuvintelor chibzuite îndelung. De aceea se va feri să mai adauge ceva.

Fără îndoială, sunt cazuri când cel tăcut, din considerație pentru interlocutorii săi, trebuie să iasă din semimuțenia lui. O va face cu atât mai bucuros cu cât se va simți stăpân pe sine, și se va

descurca, după împrejurări, cu câteva fraze de o banalitate politicoasă, sau cu o remarcă plină de spirit, tinzând însă spre generalizare.

Ar fi o greșeală să-l privim pe cel tăcut ca pe un individ searbăd și fără valoare. Rezerva lui voluntară arată, dimpotrivă, o putere, o energie, cu care nu ne întâlnim des. Cuvintele palavragiului curg ca un val clisos. Ale celui tăcut vor fi primite ca o băutură aleasă, lipsite fiind de acele impurități pe care le poartă cu sine noroiul verbal al flecăreliei.

Atribuind celui tăcut darul sintezei, am dorit să dovedim cu cât îi e mai ușor acestuia decât oricui, să exprime în termeni concreți complicatele raporturi pe care le au lucrurile între ele.

Știința tăcerii, în punctele în care se atinge de laconism, constă în facultatea de a grupa în jurul ideii principale ideile accesorii, închegându-le într-un bloc, reprezentat printr-un cuvânt sau o frază mai convingătoare. Darul celor tăcuți care, în virtutea înclinației lor sunt mai capabili decât alții să mediteze cu succes și să-și traducă reflecțiile în puține cuvinte și cu simplitate, este un dar ce trebuie cultivat.

Sunt unii însă tăcuți cu totul, nu scot nicio vorbă: cei care disprețuiesc artificiile vorbirii, ocolesc frazele evazive sau în doi peri și care nu practică frazele mai mult sau mai puțin laconice. Fără să încalce manierele, aceștia păstrează cât pot o tăcere deplină. Unii se mărginesc la a arăta niște semne aprobative sau negative. Alții se arată indiferenți la orice. Alții, nehotărâți. Unii manifestă o mimică sobră, alții se mulțumesc să scoată niște sunete evazive, care nu exprimă aproape nimic. Mai există o categorie care pare să stea pe gânduri înainte de a rosti o vorbă pe care de fapt nu, o vor pronunța niciodată.

Toți tăcuții despre care am vorbit sunt niște înțelepți. Ei au înțeles cu toții dezavantajele cuvintelor rostite cu ușurătate. Unii au învățat în

dauna lor, cât poate fi de primejdios să-ți spui părerea, fără să-ți alegi mai înainte auditoriul în fața căruia să fie cu putință să vorbești fără urmări complicate.

Unii, în urma unei observații, inoportune, jignitoare pentru personajul care dispunea de viitorul lor, și-au văzut situația compromisă. Alții, prin marea lor libertate de limbaj, au semănat în jurul lor dușmăanii.

Manifestând niște păreri prea înaintate sau dând în vileag niște convingeri părute deplasate în mediul în care se află, tinerii își pot închide porți care altminteri ar putea să le fie deschise larg.

Nenumărat este șirul celor care au trebuit să renunțe la speranțe frumoase, în urma unei fraze nesocotite, al cărei ecou i-a urmărit toată viața.

Unii oameni politici au trebuit să lupte mai aprig din cauza faimei provenite în urma unei fraze aruncate cu ușurință, decât din cauza altor obstacole care le stânjeneau cariera.

Celui ajuns la o situație înaltă i se impută adesea niște cuvinte socotite intempestive, dar nu i se reproșează niciodată o tăcere prudentă.

Cel tăcut mai are un avantaj: acela de a putea lua poziție în funcție de mersul evenimentelor și în funcție de schimbările ce pot surveni. Nu este vorba aici de a lăuda, cumva nestatornicia, nici de a încuraja duplicitatea. Sunt însă multe împrejurări când spiritul șovăie între două hotărâri de luat. Asemenea împrejurări prezintă adesea posibilități diferite, tot atât de vrednice de luat în seamă.

Omul prolix sau limbut, pe care prudența și circumspecția nu-l mențin într-o rezervă înțeleaptă, printr-o vorbă necugetată se vede adesea împins pe o cale pe care n-ar dori să înainteze și pe care, cu toate acestea, n-o poate părăsi fără să pară că și-ar tăgădui propriile afirmații.

Tăcerea nu are de îndurat asemenea regrete. Neangajându-te prin cuvinte, vei putea să

aștepți și să alegi, fără să te decizi ce ai de spus. Nu vei fi deloc împins de la spate în urma unor declarații pe care ai fi putut să le treci sub tăcere. Vei rămâne stăpân pe hotărârile tale, cele pe care o vorbărie nesocotită le-ar fi putut primejdui, iar în același timp n-o să ai nimic de regretat.

Un mijloc de înseninare

S-a spus mereu că nicio stare de conștiință n-ar fi scutită de emoții. Emoțiile pot fi uneori plăcute, prea adesea pot fi și dureroase. De multe ori emoția poate fi clasată printre acele mișcări sufletești pe care nu ne mai dăm osteneala să le analizăm, pentru că le socotim de mai puțină însemnătate.

Cei slabi mai ales au tendința de a-și exagera trăirile, care în ochii lor iau niște proporții neconforme cu realitatea. Trebuie să vedem aici un efect al debilității morale a celor labili psihic, care găsesc o ușurare în exagerarea unei trăiri care astfel le pare mai lesne de îndurat dacă, totodată, o exteriorizează prin atitudinea lor. Celor slabi li se pare că greutatea li se diminuează dacă o împărtășesc și altora care, de voie, de nevoie, trebuie să preia o parte din ea.

O mulțime de suflete sensibile se complac în etalarea unui necaz, sperând că împărtășirea durerii lor va atrage astfel interesul cuiva. Alții își povestesc supărările îndelung, așteptându-se la o intervenție pe care nu întotdeauna o cer, pe care unii nici măcar nu o formulează în mintea lor, dar e dorită din tot sufletul.

Pentru multe persoane înduioșarea aparentă a altora la necazurile lui este oarecum o alinare. Spun „aparentă”, pentru că dintre toți cei care simpatizează zgomotos cu o durere strigător exprimată, se vor găsi destui care să nu fie însuflețiți de o înduioșare adevărată. Manifestările lor de întristare nu se vor datora decât plăcerii tainice că ei nu au avut un asemenea necaz. Aceștia, dacă vor asculta cu bunăvoință durerile

altuia, le vor asculta cu intima bucurie de a constata că ei n-au fost atinși de aceleași nenorociri.

Sentimentul acesta, cu mult mai des întâlnit decât credem, nu-i întotdeauna împărtășit voluntar. Dar, cu voia sau fără voia celui care-l împărtășește, el există și dacă am căuta să le dezvăluim starea sufletească acestor indivizi, ei s-ar indigna. Este sentimentul pe care o mulțime de oameni îl au la aflarea unei nenorociri, unei morți sau a unei catastrofe. Unii își provoacă singuri astfel de emoții, când, după prima manifestare de uimire sau de curiozitate, își zic cu un fel de mulțumire intimă: „Eu sunt mai fericit decât el, săracu’, că-s viu”. Sau: „Norocul meu a fost mai mare, nenorocirea asta nu m-a lovit ca pe el”. De notat că un astfel de sentiment nu implică bucuria de a vedea pe cineva suferind. Este numai înconștienta constatare a unei superiorități față de cel lovit de nenorocire, dar și trufașa bucurie că nu ai fost tu cel atins. Se mai manifestă de asemenea și un soi de triumf care-ți îngăduie să iei o poziție de privilegiat față de cel întristat. Iar dacă cel care preferă să-și exteriorizeze durerea ar fi conștient de aceste lucruri, ar vedea că acest remediu nu îi e de niciun ajutor.

Cel mai însemnat lucru ce s-ar cuveni făcut în prezenta unei dureri este să știi să taci.

Din mai multe motive, pe care vom căuta să le arătăm, pentru restabilirea echilibrului și calmului sufletesc, tânguirea este dăunătoare. Și se știe că un prim-pas spre fericire îl constituie recăpătarea seninătății.

Cei care nu știu să păstreze taina nenorocirilor lor și se descarcă prin îndelungate istorisiri, nu găsesc un remediu durerii lor prin asta. Scopul lor, înconștient de cele mai multe ori, ar fi acela de a găsi o alinare în nenorocirea lor. Se și zice, ceea ce nu e deloc adevărat, că „povestindu-ți durerea, ți-o alini”. Este o părere cu

totul greșită. Nu numai că nu-ți ușurează durerea povestind-o, dar ea se mai și mărește. În tot cazul ușurarea nu poate fi decât fictivă, iar sporirea durerii este reală, și vom arăta de ce.

Ar însemna să nu ne dăm seama deloc de valoarea cuvintelor, dacă n-am pricepe că povestindu-ți durerea, ți-o întărești, statornicind-o într-o formulare. În felul acesta o materializezi, îi dai o formă, o înfățișare definitivă sub care, de acum, va apărea la fiecare evocare a ei. O supărare neschițată în cuvinte nu are ascuțimea pe care o capătă atunci când este îmbrăcată într-o definiție care o formulează.

Sunt situații când unele persoane n-au descoperit adâncă amărăciune ce le stăpânea, decât în momentul în care au etichetat în cuvinte starea în care se aflau.

Puterea cuvintelor este atât de mare și de adevărată, încât totdeauna încercăm s-o diminuăm prin exprimări ambigue, ușor îndulcite. Spunem despre cineva: „Are un caracter anevoie de mulțumit”. Rostind aceste cuvinte mai păstrăm o oarecare simpatie pentru persoana în cauză. Dar când zicem: „E o fire arțăgoasă”, simpatia se spulberă, și din partea celui care rostește sentința, ca și din partea celui care o aude rostită. Vorbind despre un cocoșat, dacă avem vreun sentiment pentru el, vom zice că e diform. Dacă va fi vorba despre un dușman, îi vom zice de-a dreptul „ghebos”. Și, fără să vrem, defectul fizic sau moral, pe care îl cunoaștem cu toate acestea prea bine, numai prin faptul că-l vom descrie mai brutal, va fi pus în evidență în al doilea caz.

Ne dăm seama ce importantă poate avea faptul că-ți faci publică durerea, sau dacă te abții de la aceasta. Cel care o împărtășește altora va vedea că ea sporește, pentru că vorbind despre ea îndelung, o evocă. O scoate din amorțeala în care zăcea, o aduce la lumină. Amănunte rare ar fi putut trece neobservate sunt puse în valoare. I se dă

durerii o formă definitivă, care îi dublează importanța și nu mai îngăduie să fie trecută cu vederea.

Cel care nu știe să tacă și-și împărtășește durerea mai are de îndurat și alte neajunsuri.

Despre puterea cuvintelor am vorbit. Există însă și o beție, de cuvinte. Dorim să ne referim la acea beție specială care își are originea într-o efervescentă mintală datorată reprezentării prea vii a unei idei. Din nerăbdare dacă ideile sunt reproduse în cuvinte, devin pretexte de indignare pentru unii și ușor conduc la ranchiună sau la ură.

Cel care știe să tacă, dacă are de formulat aceleași plângeri ca guralivul se ferește să-și mărească supărarea dându-i o formulare prea categorică. Depart de a o îmbrăca în cuvinte care ar personifica-o, el lasă mâhnirea să dormiteze în adâncu-i și nu are îndrăzneala de-a o exprima decât atunci când se crede suficient de stăpân pe sine încât s-o aprecieze la dimensiunile sale reale. Și cel mai adesea, își dă seama de netemeinicia iritării sale, din cauză că, fie că n-a avut un motiv serios, fie că i se pare acum vrednică de dispreț. Chiar dacă iritarea îi este îndreptățită, de natură a-i inspira nemulțumire, cel care știe să tacă nu va da pasiunii oarbe prilejul de-a interveni și de-a prefăce în furie ceea ce ar fi putut rămâne o judecată aspră. Nemaivorbind nimănui despre întâmplarea supărătoare, propria lui supărare nu va fi astfel alimentată de încurajările pe care le-ar primi de la ascultătorii săi.

Astfel este făcută natura umană, încât, în afara câtorva spirite de elită, toți ceilalți îl vor aproba pe cel care își istorisește supărările. Unii se vor supune sentimentului despre care am vorbit la începutul acestui capitol și vor găsi o plăcere nu prea deslușită adesea, dar aproape întotdeauna sigură, o plăcere de-a întâlni, la alții motive de supărare de care ei n-au a se plânge. Alții, cei care fac parte din tagma lingușiților, vor căuta să

măgulească pe cel care se plânge, exagerând motivele pe care acesta le-a avut de-a se crede jignit. Vor motiva corectitudinea așa-zisă a atitudinii lor, amplificând-o anume și eliminând criticile ce i-ar putea fi aduse. Vor stăruie asupra vinei adversarului, dând presupusei jigniri proporții mai mari. Vor găsi și alte vini închipuite, înfățișând ca realități niște simple impresii și exprimându-și afirmațiile pe un ton plin de sinceritate. E posibil ca unii să fi fost dușmanii, declarați sau ascunși, ai celui incriminat și vor fi prea bucuroși să-și reverse ura. Vor face cauză comună cu cel care li se plânge, se vor mira singuri de mărinimia lor. Vor face, în sfârșit, orice demers ca tânguitorul să plece de la conversația cu ei furios și supărat, înverșunat împotriva acelor pe care la început era doar puțin ofensat.

Câte simple neînțelegeri n-au devenit certuri, din cauză că una din părți și-a deschis inima unui ticălos. Câte familii n-au fost dezbinat adânc din pricină că unul din membrii ei a găsit de cuviință să-și împărtășească durerea unui străin. Câte căsnicii nu s-au stricat din cauza slăbiciunii unuia dintre soți care n-a putut să-și păstreze supărarea care, împărtășită, datorită amestecului unei a treia persoane, a luat proporțiile unei grave ofense. Câte vieți n-au fost oare zdrobite din pricina nefericitului obicei de a-și trâmbița decepțiile și de-a le supune aprecierii unor confidenți!

Poate unii din cei cărora ne adresăm împărtășindu-le problemele noastre nu au neapărat intenții răutăcioase. Poate chiar ne vor binele. Dar adevărul e că puțini judecă. Și sunt cazuri când ușurătatea este mai periculoasă decât răutatea. Cu cuvinte ca acestea: „O, dumneata ești prea bun. Eu, în locul dumitale...” s-a făcut mai mult rău decât prin aluzii dușmănoase.

Marele neajuns în toate aceste cazuri este faptul că acela care nu știe să tacă este totdeauna o

ființă slabă. Iar amorul propriu îl stăpânește prea mult. De cele mai multe ori, dacă acesta ar ști să închidă în sine nemulțumirea, ar putea, cu trecerea timpului, s-o uite încetul cu încetul, sădind în locul emoției neplăcute, seninătate. Dar cum poți oare să uiți un lucru când ai făcut în așa fel încât să ți se tot amintească de el? Cum poți să desconsideri o jignire care ți-a înveninat sufletul și care la cea mai mică atingere sângerează? Cum să nu-ți pese de amorul propriu jignit fără niciun rost?

Aceleași probleme, aceleași obstacole în calea seninătății vor avea de întâmpinat și cei cărora le place să-și descrie durerile fizice. Printre ascultătorii lor se vor găsi și din aceia călăuziți de sentimente cum am văzut: surda mulțumire sau chiar încântarea de a nu fi atinși de aceleași rele; bucuria inconștientă de a fi scăpat de necazurile de care alții se plâng; înclinarea spre măgulire. Toate acestea la un loc constituie un obstacol pe care răuvoitorul îl pune în calea seninătății, pe care tânguitorul n-o poate atinge.

Cei care știu să tacă nu vor cunoaște astfel de probleme, câteodată superficiale, alteori destul de grave. Supărarea lor justificată nefiind otrăvită de imboldul adăugat de o răutate străină, el va urma calea indicată de rațiune și de împrejurări.

Cel care știe să tacă va fi fericit că n-a împărtășit nimănui o jignire pe care de altfel, mai târziu, o va ierta. Cuvintele usturătoare care vin de la niște ființe scumpe sunt întotdeauna mai dureroase dar ele se cicatrizează ușor, dacă o mână străină nu le atinge.

Cel care știe să tacă va lăsa totdeauna cale deschisă stării de calm, premergătoare iertării, pregătind seninătatea sufletească. Poetul a spus: „... Numai proștii se tânguie”.

Pentru a ști să taci

Un cronicar povestește ceea ce el numește „curioasa distracție” a unei castelane din Evul

Mediu. Ca să întrerupă monotonia obiceiurilor statornicite și ca să populeze pustiul ceasurilor neocupate, castelana a născocit un joc care, după părerea oamenilor de pe vremea aceea, părea o sfidare. Era destinat frumoaselor doamne și domnițe pe care, în lipsa bărbaților lor viteji plecați la luptă, le apăra siguranța zidurilor cetății. Ele aveau în față propunerea de a înlocui, în timpul ceasurilor lungi pe care le aveau de petrecut, brodatul sau lucrul la gherghef cu o altă distracție. Era vorba ca, în fiecare zi, timp de o jumătate de oră neîntrerupt, să se păstreze tăcere. Cea care nu s-ar fi putut stăpâni avea să plătească e amendă destinată ajutorării săracilor. Povestirea nu spune dacă s-a adunat vreo sumă mare, dar cronicarul este uimit de rezultatele neașteptate ale unui asemenea exercițiu. La sfârșitul perioadei de câteva săptămâni, cât a stat la castel, spune cronicarul, drăgălașele doamne căpătaseră cu toatele „o frunte luminată de seninătate și de prudență”.

Seninătate și prudență. Adică tocmai efectul unei tăceri voite, mai curând cultivate. Îndepărtata domniță din cetate, iubitoare de rarități și noutăți puțin bizare, a fost oare conștientă de virtuțile pe care jocul său le infiltra celor cărora le plăcea? Oricum, mijlocul este în mod sigur eficace și este indicat să fie folosit. De altfel, este și recomandat în multe tratate de educație morală și spirituală și nu i se pot nega meritele.

A te constrânge să păstrezi tăcere pe parcursul destul de restrâns al unei ore înseamnă să-ți dai totodată seama de zădărnicia atâtor și atâtor cuvinte. Mai înseamnă a-ți însuși obiceiul de a-ți înfrâna observațiile, câteodată de prisos, câteodată absurde, pe care le rostești fără să știi prea bine de ce, sau, mai precis, pentru plăcerea de a vorbi.

Tăcerea constrânsă te-ar face să-ți dai seama cât de rar este potrivit să vorbești. Ți-ai

analiza motivele care te-ar putea determina să iei cuvântul și ai putea să-ți dai seama și dacă există complexul de împrejurări în care să te faci ascultat.

Vorbești din mai multe motive: pur și simplu ca să vorbești; să discuți; să comunici; să-ți exprimi o părere demnă de a fi spusă; să răspunzi la o întrebare.

Primul motiv ne face să ne gândim la vechea asemănare a flecarului cu oglinda. Între oglindă și flecar există într-adevăr o apropiere. Cu o singură deosebire, am zice, slujindu-ne de un banal dar destul de expresiv joc de cuvinte: oglinda reflectă fără să vorbească, pe când flecarul vorbește fără să reflecteze. Reflectarea este, într-adevăr, cea din urmă grijă a celui care vorbește „ca să vorbească”. În mintea lui ușuratică defilează, ca pe pânza unui cinematograf, toate ideile care, fugitiv prezentate, se șterg pentru a face loc altora, tot atât de fugitive. Și, pe măsură ce se ivesc, cel ce vorbește „ca să vorbească” le enunță doar în treacăt. Acest lucru face conversația flecarilor foarte dificilă de urmărit; de aceea, nici nu sunt ascultați. Iar când, din întâmplare, au de făcut vreo comunicare mai serioasă, rar se întâmplă ca ea să fie apreciată cum s-ar cuveni.

Cel care vorbește „ca să vorbească” suferă întotdeauna de o manie deosebit de plictisitoare: pune întrebări tot timpul și întrerupe cu o altă întrebare explicația pe care se întâmplă să i-o dea cineva. Își conduce interlocutorul prin labirintul celor mai contradictorii și confuze idei. Palavrăgiul acesta mai are și alt defect, pentru alții foarte neplăcut uneori iar pentru el însuși întotdeauna dăunător. În mod obișnuit, s-ar zice despre el că face numai gafe. Inconștiența lui nu-i îngăduie să discearnă oportunitatea cuvintelor sale. Fără să-și dea seama, el va jigni convingerile celor pe care s-ar cuveni mai degrabă să-i menajeze. Își va înstrăina simpatii, făcând în mod necugetat niște reflecții care, pentru unele persoane prezente,

ar putea să treacă drept jignitoare. Toată lumea va rămâne cu o amintire supărătoare. Iar când va fi obligat să găsească o scuză valabilă, pentru a nu se obliga sau pentru a declina o invitație, va lăsa să-i scape prosteste adevăratul motiv, puțin măgulitor uneori pentru interlocutorii săi, care să-i îndreptățească refuzul. Dacă i se vor deschide ochii să-și vadă prostia, el nu se va emoționa. Se va mulțumi să ridice din umeri, zicând „Să mă ia dracu’. Zău că nu m-am gândit la una ca asta”. Și se va mira dacă i se va atrage atenția că asemenea mărturisire este de fapt o recunoaștere care-i consacră debilitatea intelectuală și ușurătatea, amândouă de condamnat.

Cei care vorbesc ca să discute, nu trebuie să neglijeze nici ei studiul tăcerii reflectate sau chibzuite. Argumentele cele mai convingătoare numai în tăcere se pregătesc. „Argumentul, spune Jacques Irmin în lucrarea sa „Cum să ai răspunsul pregătit”, argumentul nu ți se înfățișează dintr-odată. El este rodul unei observații sau rezultatul reflecției cu originea în observație. Este o știință care îți îngăduie să te folosești de reflecțiile concepute mai dinainte, astfel încât să le poți opune cuvintelor interlocutorului, formulate în răspunsuri a căror putere constă în precizia lor. Ca și cea mai mare parte din calitățile aceluia care aplică această artă, abilitatea în argumentare nu se dobândește decât exersând. Abilitatea aceasta cere o voință neșămutată și un spirit elevat, care nu se capătă, decât atunci când dorești să le ai”.

Ca să discuți trebuie neapărat să știi să practici știința tăcerii. Obiceiul de a reflecta înainte de a vorbi oprește cuvintele intempestive, nepotrivite, care cel mai adesea scapă celor mai nechibzuiți. Studiul tăcerii va permite, în afară de aceasta, posibilitatea de a asculta mai bine frazele adversarului, pentru că tăcerea va implica cu siguranță și facultatea de concentrare.

Defectul obișnuit al celor care discută fără metodă este acela că ascultă neatent, distrat, argumentele desfășurate de către interlocutor. Ei urmăresc numai firul propriei lor gândiri, nu se preocupă decât de ceea ce ar dori ei să spună, pândind o mică pauză în discurs pentru a strecura rodul propriei lor cugetări. Cea mai neînsemnată urmare a acestui mod de a conversa ar fi acela că discuția se prelungește, devine confuză și fără scop, când de fapt ea ar trebui să însemne o ciocnire de idei din care să izvorască adevărul.

Cel mai neatent ascultător este desigur flecarul. Și se înțelege că o discuție se consumă în gol atunci când unul dintre vorbitori dovedește ușurătate de minte, câteodată chiar amândoi, convorbirea lor reducându-se atunci la două monoloage alternative sau simultane.

Cei care vorbesc pentru a dezbate o idee fac parte din categoria cea mai aleasă a vorbitorilor. Chiar dacă am fi îndreptățiți să le reproșăm și lor o oarecare prolixitate sau limbuție, nu putem, cu toate acestea, să le aplicăm eticheta de „flecari”. Acești vorbitori au cultivat totdeauna, mai mult sau mai puțin, tăcerea. Aceasta pentru că în beția de cuvinte rar se naște ideea. Iar dacă din ciocnirea și dezvoltarea cugetărilor, în mijlocul unui discurs abundent, ideea s-a ivit totuși, ea nu va rămâne fixată în mintea noastră decât dacă vom ști s-o învăluim cum se cuvine cu reculegerea interioară a meditației. Ideile capătă aspecte succesive în liniște, ea fiind singura care le poate metamorfoza într-o formulare precisă și corectă.

Studiul anticipat al științei de a tăcea este indicat și pentru cel care trebuie să răspundă la întrebări. Numai obișnuința concentrării mintale poate să-i atribuie acestuia facultatea de-a se reculege pentru a nu se lăsa prins de avalanșa de cuvinte a interlocutorului. Numai practica aceasta neîntreruptă îi poate îngădui să-și exprime reflecțiile cu concizie, mult mai substanțială decât

un discurs lung. Cel care nu e deprins cu tăcerea va găsi cu greu cuvântul care să rezume o situație și să dea replicii sale o savoare și o însemnătate deosebită. Desigur, nu trebuie înțeles greșit cuvântul tăcere. Nu este vorba întotdeauna de o muțenie absolută. Tăcerea despre care vorbim cuprinde două faze distincte dar strâns legate. Prima fază constă într-o abținere totală. Cel care vrea să-și asimileze știința înțeleaptă a tăcerii va începe prin a observa integral. Începuturile nu trebuie să comporte decât scurte exerciții, și aceasta din mai multe motive, cel mai important fiind marea dificultate pe care o vom întâmpina încercând să ne ferim de a ne traduce în cuvinte gândirea. Este foarte dificil să te abții să formulezi în vorbe ceea ce simți. Chiar când ești singur, este aproape imposibil câteodată să-ți reții o interjecție sau o exclamație. Dar, pentru a fi folositor, studiul tăcerii trebuie desfășurat în mijlocul unui grup de oameni. De aceea precizăm că, în perioada de început, acest studiu și aplicarea științei tăcerii trebuie să comporte doar scurte clipe. Este adevărat că tăcerea poate fi întreruptă de o întrebare directă sau de necesitatea de a vorbi în diferite situații, în acest caz experiența va fi anulată și reîncepută de îndată ce situația o permite.

Există multe modalități ale a-ți exprima gândurile fără a articula nici măcar o silabă. Și numai când vom putea rezista mai întâi ispitei, apoi provocării de a vorbi, vom putea trece la faza a doua, a unei tăceri relative. Tăcerea relativă este prima treaptă în dobândirea științei de a tăcea și totodată începutul înțelepciunii. Într-adevăr, pentru a ajunge la această fază trebuie făcute eforturi pentru a ne stăpâni și pentru a ne forma o voință capabilă de decizii. Spiritul de argumentație va câștiga mult în această fază, discursul fiind lipsit de cuvinte confuze, de prisos sau de bârfă. Dar și în această a doua fază vom descoperi mai multe

moduri de a tăcea. Odată luată hotărârea de a vorbi, cuvintele nu trebuie rostite spontan și nechibzuit. Chiar dacă i s-a dat libertatea facultății de a vorbi, nu trebuie să se abuzeze de ea și va fi cât se poate de potrivit să i se pună stavilă dacă e cazul. Câteodată este folositor să ai o intervenție în conversație, altă dată e dăunător. Numai meditația îți permite să analizezi faptele și să alegi o soluție sau alta. Meditația izvorâtă din tăcere îți va da putere să-ți stăpânești impulsivitatea primului imbold de a vorbi. Este într-adevăr discutabil dacă acest impuls era de bun augur sau dacă el constituie o tentativă adesea supărătoare. Este un adevăr aproape recunoscut faptul că aceia care au ascultat de primul impuls au avut întotdeauna de regretat.

Cel care știe să tacă se va feri de toate ispitele unor asemenea imbolduri nechibzuite care sunt de multe ori cauzele inițiale ale multor necazuri. Numai practicând zilnic câteva minute de absolută tăcere vom ajunge să respectăm legile riguroase, dar salutare ale muțeniei relative sau cele ale tăcerii voluntare. Iar sufletul nostru se va însenina, precum acela al frumoaselor castelane care jucau jocul glumeț, dar sever al tăcerii. Cugetul nostru va fi înseninat de lumina răspândită de prudența și circumspecția izvorâtă din arta de a tăcea.

O putere ignorată

Ne miră uneori poziția socială importantă a vreunui om ale cărui merite le cunoaștem puțin sau deloc. Toată lumea este însă de acord că nu este deosebit de strălucitor, dar este binevoitor. Nu ne putem explica cum a putut urca atât de sus pe scara socială și deci nu putem lăuda metodele lui. Constatăm însă faptul obiectiv, fără ură. Unii se grăbesc să descopere acestui om calități inventate. Ce taină, să fie la mijloc? Cu ce talisman să fie înzestrat oare asemenea om ca să atragă atâtea

simpatii? Un talisman posedă, este adevărat, și încă unul din cele mai prețioase pe care le-ar putea avea un om: știe să tacă. Și această știință face din el depozitul unei puteri pe care puțini o apreciază la adevărata ei valoare, dar a cărei dominare aproape toți o simt. Acest om care știe să tacă n-a dezamăgit pe nimeni și nici n-a rostit angajamente rămase neonorate.

Câți oameni n-au adus prestigiului lor o știrbire adâncă pentru că au sădit speranțe în jurul lor, așteptări care n-au fost împlinite. Cu toate acestea ei nu erau mincinoși. Dar au uitat să-și cântărească puterea de a realiza cele promise și ar fi vrut ca dorința să se transforme în realitate prin intermediul magiei cuvintelor. Cei care i-au crezut n-au întârziat desigur să le ceară socoteală pentru decepția îndurată. I-au acuzat că le-au înșelat așteptările păstrând totodată o ură înverșunată împotriva lor. Ei n-au dorit să afle că acești oameni nu erau vinovați decât de un entuziasm care i-a făcut să se arate binevoitori, de o înflăcărare care i-a făcut să-și imagineze că dorința lor se va preface în realitate.

Uneori, desigur, cel care a promis fără acoperire merită reproșuri pe drept cuvânt: atunci când agită în fața unor persoane din care dorește să facă unelte pe care să le manevreze, agită himere care, el știe prea bine, n-au să se întrupeze nicicând. Asemenea oameni își asumă serioase răspunderi. Cel care tace și nu promite nimic este scutit de ele și nu poate greși în niciun fel.

Sunt și flecari care se aventurează la a exprima angajamente formale, nu simple făgăduieli. În entuziasmul discursului lor nu-și dau scama cât de departe este un legământ solemn de o dispoziție oarecare și se trezesc sperjuri fără voie. Alții își asumă răspunderi care îi depășesc. Atunci când se văd obligați să desfacă angajamentul luat, toți cei care au crezut în promisiunile lor îi pot învinui de trădare.

Cel care știe să tacă nu se poate teme de astfel de dușmării pentru că obișnuința tăcerii îl scutește de acel entuziasm care își are izvorul cel mai adesea în amețala pricinuită de beția de cuvinte. Cel care știe să tacă va cântări cu exactitate greutatea cuvintelor sale. El știe că fiecare cuvânt îi poate cauza neplăceri și se ferește să pronunțe vorbe care i-ar putea tulbura liniștea mai târziu. Și nimeni nu-i va aduce vreun reproș pentru că nu ș-a aventurat în promisiuni. Chiar dacă ar fi realizat numai o parte din speranțele ce le-ar fi putut trezi, tot n-ar fi fost iertat. Iar el știe că așa e alcătuită firea omenească încât unii se supără mai mult când capătă jumătate din ceea ce și-au dorit, decât atunci când nu capătă nimic. Cei care așteaptă să primească o sută și nu primesc decât cincizeci sunt mai nemulțumiți decât cei care neașteptându-se la nimic, nu se miră că nu capătă nimic.

Când taci, stai și te gândești. Gândind, îți grupezi observațiile. Cel care știe să tacă cunoaște bine inima omenească și face efortul de a nu se lăsa pradă acelei înflăcăări de moment care te duce mai departe decât ai intenționat. Pe lângă reținere, el dovedește și o altă calitate încât cel care știe să tacă nu are dușmani. Este vorba de binecunoscuta lui discreție care îl face depozitarul multor taine, multe dintre ele poate reprobabile, dar ai căror autori tremură să nu fie dezvăluiți. Ei îl vor susține fără îndoială pe cel care s-a dovedit discret, pentru că astfel se susțin pe ei înșiși. Oricare ar fi sentimentele lor pentru el, îi menajează din două motive, ambele favorizându-l pe cel discret. Unul este recunoștința pentru o discuție riguros verificată, nedezmintită, iar celălalt, teama de a nu își schimba atitudinea dacă un lucru anume i-ar displacea. De aceea, cei vizați de asemenea taine vor face discretului faima de om de merit și de valoare. Desigur, nu toate secretele destăinuie omului discret ascund fapte

reprobabile. În ceasurile de descurajare, de nenorocire, el a primit confidențele acelor care au dorit să-și încredințeze povestea decepțiilor și a tainicilor lor dureri unui om discret, care să-i consoleze. Și aceștia îl vor menaja pe cel care le apăra taina, atât din recunoștință, cât și din speranța de a se regăsi la nevoie în el prietenul compătimitor care i-a primit confidențele altă dată.

Între alte motive care pledează în favoarea celui care știe să tacă se află unul care a stat la originea norocului multor oameni. Se știe povestea acelui cardinal, mare prieten al tăcerii, a cărui faimă a avut ca punct de plecare tocmai această calitate: tăcerea. Papa murise și se stabilise ca în locul lui să fie ales un cardinal cu merite politice de netăgăduit. Crezându-se însă că acesta, bazându-se pe superioritatea lui, ar putea desfășura o stăpânire despotică, s-a propus un alt nume: numele unui prinț al Bisericii vestit prin elocvența sa și replicile sale fulgerătoare. Conclavul era împărțit în două tabere: una optând pentru orator, cealaltă pentru politician. Cu toate acestea se conveni că fiecare dintre ei ar putea reprezenta o primejdie, fiecare încercând să îl anihileze pe celălalt. După îndelungate dezbateri se ajunge la concluzia că ceea ce ar fi fost de dorit era ca ambele puteri să fie reunite într-una singură. Dar cum? Un singur mijloc exista: și anume, să se aleagă un pontif al cărui caracter să fie pe rând oglindirea și a uneia, și a celeilalte personalități propuse. Și membrii conclavului se priviră unii pe ceilalți, fiecare dorind să fie el acela care să întrunească calitățile vizate. Pentru că trebuia să se termine odată, ilustra adunare crezu în sfârșit că a găsit ceea ce căuta. În mijlocul candidaților se afla unul care nu spunea nimic. Era cunoscut ca fiind plin de bun simț, de circumspecție, iar sfințenia vieții sale era foarte mult onorată. El întruni toate sufragiile. El dădea toate garanțiile. Și a fost un mare papă – iar oratorul și politicianul nu avură

asupra lui decât influența pe care el a dorit să le-o acorde, – și-și îndeplini misiunea cu o măreție și cu o stăpânire de sine care se îmbină cu cele mai sublime aspirații ale politicii europene.

Această poveste (care de fapt este istorie) este cea a privilegiaților despre care am vorbit aici. Aceștia sunt aleși cu mai multă bucurie decât alții pentru că sunt socotiți mai puțin primejdioși, oferind garanția tăcerii lor, inofensivi pentru ambițiile manifestate în societate. Cu toate acestea, ei se prezintă adesea ca fiind plini de merite, dar numai atunci când li se pare nimerit să le exteriorizeze. Ei au calitatea de a nu fi niciodată intriganți.

Cel care știe să tacă nu are spiritul acela viclean care îi însuflețește pe flecari. Adesea el este un diplomat desăvârșit. Deprinderea de a-și păstra cugetările pentru sine îi dă o superioritate de netăgăduit asupra celorlalți care, vorbind, se dezvăluie pe ei înșiși. Știința tăcerii îl învață pe acela care-o practica să aleagă momentul în care să vorbească. Iar momentul acesta este aproape întotdeauna plin de importanță și-i aduce izbânda, fiindcă cel care știe să tacă nu lasă în seama întâmplării nimic.

Ar fi greșit să se înțeleagă că cel care știe să tacă este lipsit de elocvență. Elocvența lui este totdeauna aleasă, discursul lui este documentat și plin de învățăminte. Cel care știe să tacă poate fi tot atât de strălucit ca și un orator. Fiind însă mai rezervat, el nu-și va arăta talentele decât când consideră necesar.

În cele din urmă, ar fi imposibil să se nege: cel care știe să tacă deține o putere cu atât mai copleșitoare, cu cât, de cele mai multe ori, ea rămâne necunoscută chiar acelor pe care îi aservește. Aceasta este taina dominației acestei puteri: pentru că împotriva unei puteri care te temi că va pune stăpânire pe tine, lupți. Pe cea pe care nici măcar nu o bănuiești, o suporti.

Tăcerea este una din acele binefăcătoare
emanații, ale cărei nevăzute și totuși suverane
efecte înviorează slăbiciunile, reface vigoarea
sufletească și ne copleșește cu bucuriile seninătății,
împăcării cu sine și calmului interior.

